

Index**071**

Zesde editie: 2019-2020

De Index071 is het economische monitoringsinstrument van de Leidse regio. Opgesteld door onderzoeksbureau Blauwberg in opdracht van Economie071.

Leiden, 25 maart 2020

BLAAUWBERG
strategieontwikkeling & kennistransfer

Samenvatting

Voor u ligt de Index071, de economische monitor van de Leidse regio. We brengen deze Index uit op een breukvlak in de tijd. De Index071 heeft betrekking op de voortgang van de regionale economie tot en met december 2019. Inmiddels houdt de uitbraak van het Coronavirus de wereld in zijn greep. In een paar weken tijd heeft zich een gezondheids crisis van ongeken de omvang ontvouwd die ook economisch verstrekkende gevolgen zal hebben.

De economische impact van de crisis is vanzelfsprekend nog niet merkbaar in deze Index. Hoe groot die impact zal zijn is nu nog niet goed te voorspellen. We kunnen wel leren van de ervaringen uit de recente geschiedenis. Zo weten we dat een stevige dip in de conjunctuur bepalende structureffecten kan versnellen. In de nasleep van de kredietcrisis is het contrast tussen de baankansen van hoog opgeleiden en laagopgeleiden bijvoorbeeld sterk vergroot. In diezelfde periode heeft er een verschuiving plaatsgevonden van de werkgelegenheid, van de periferie naar het centrum. Het is zeer relevant om te bezien welke lange termijn effecten de Coronacrisis in versnelling gaat brengen.

Om daar enige inschatting van te kunnen maken is het om te beginnen zaak goed zicht te krijgen op de structuur van de regionale economie. Deze Index biedt daar tot op zekere hoogte inzicht in. Het algemene beeld van de economische ontwikkelingen in deze regio tot eind 2019 is als volgt.

- De Leidse regio is een kennisregio met een relatief hoogopgeleide beroepsbevolking. Werk, talent, kapitaal en bedrijvigheid concentreert zich in toenemende mate in een handvol kennissteden. Leiden behoort tot een select aantal steden in Nederland die als een magneet werken op kenniswerkers en bedrijven.
- Aangejaagd door het ‘clustereffect’ zijn de verschillen tussen de kennissteden en de rest van het land vergroot: in termen van economie, opleidingsniveau, innovatiekracht en aantrekkingskracht op jonge mensen. Leiden lijkt steeds minder op ‘Alphen’, om maar een voorbeeld te noemen.
- De toegankelijkheid van de kennissteden staat onder druk. Letterlijk door vollopende autowegen. En figuurlijk door oplopende woningprijzen.

Wat de exacte impact is van de crisis die we momenteel meemaken is nog zeer onzeker. De lessen van afgelopen crises erbij nemend zijn er wel aanwijzingen dat ‘kennis’ een leidende factor zal zijn. Kennis gerelateerd werk is beter bestand tegen conjuncturele neergang in vergelijking met lager gekwalificeerd werk. De innovativiteit en creativiteit van kenniswerkers vindt zijn weg weer na een aanvankelijke shock periode door de opbouw van nieuwe formules en concepten. Een snel veranderende omgeving vraagt om een flink adaptief vermogen van mensen, niet iedereen kan in dat tempo meegaan. De hardste klappen vallen meestal aan de ‘onderkant’ van de arbeidsmarkt.

Separaat aan deze Index laat Economie071 een Quicksan ontwerpen. Een eerste inventarisatie van de gevolgen van de Coronacrisis voor de regionale economie. We beperken ons in deze index tot een korte analyse in het openingshoofdstuk. Het vervolg van deze Index bevat cijfermateriaal en analyses lopende tot eind 2019. Onbedoeld is deze Index-jaargang daarmee een adequate 0-meting. Het laat zien hoe de economie in de Leidse regio er voor stond bij aanvang van de crisis.

Inhoudsopgave

- 1 De Index 2019- 2020: anticiperen op veranderende omstandigheden
- 2 Kenniseconomie
- 3 Innovatie en ondernemerschap
- 4 Onderwijs en arbeidsmarkt
- 5 Toegankelijkheid en verblijfsklimaat
- 6 Werkgelegenheid en bedrijvigheid
- 7 Regiomarketing
- 8 Sustainability

Bijlagen

De Index 2019-2020: anticiperen op veranderende omstandigheden

De Index071 is de economische monitor van de Leidse regio. Aan de hand van enkele tientallen parameters brengen we de meest relevante ontwikkelingen op economisch vlak in kaart. Op al deze indicatoren meten we de groei dan wel het verlies vanaf het basisjaar 2014 (=100). De combinatie van al deze indicatoren inclusief een eigen weging leidt tot een gezamenlijk indexcijfer van 115 in het jaar 2019. Een groei van 5 indexpunten ten opzichte van het jaar daarvoor.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Index071	100	103	105	107	110	115

Impact Coronavirus

We brengen deze Index uit op een breukvlak in de tijd. De Index071 heeft betrekking op de voortgang van de regionale economie tot en met december 2019. Inmiddels houdt de uitbraak van het Coronavirus de wereld in zijn greep. In een paar weken tijd heeft zich een gezondheids crisis van ongekende omvang ontplooid die ook economisch verstrekende gevolgen zal hebben. De precieze economische impact van deze crisis is nog zeer onzeker. Maar dat er consequenties zullen zijn die ook de Leidse regio raken zal voor iedereen duidelijk zijn.

De economische impact van de crisis is niet merkbaar in deze Index. De eerste tekenen van internationaal economische stagnatie dateren van januari/februari 2020. We maken in deze Index gebruik van een serie aan publiek toegankelijke statistieken met een looptijd tot en met december 2019.

Enige vertraging in de beschikbaarheid van statistiek is onvermijdelijk. Het kost tijd om data te verwerken, te structureren, onderling vergelijkbaar te maken en toegankelijk te maken voor publiek gebruik. Dat geldt zeker voor regionale data aangeboden in landelijke statistiekbestanden. Waar tientallen tot zelfs honderden verschillende databestanden in één overzichtelijk systeem moeten worden verwerkt. De drie maanden 'vertraging' die we gedeeltelijk kunnen hanteren in deze Index is nog relatief kort. Het landelijke CBS werkt in diverse gevallen met een vertraging van één of zelfs twee jaar. We gebruiken in deze Index daarom aanvullende regionale statistieken om een zo actueel mogelijk beeld te presenteren.

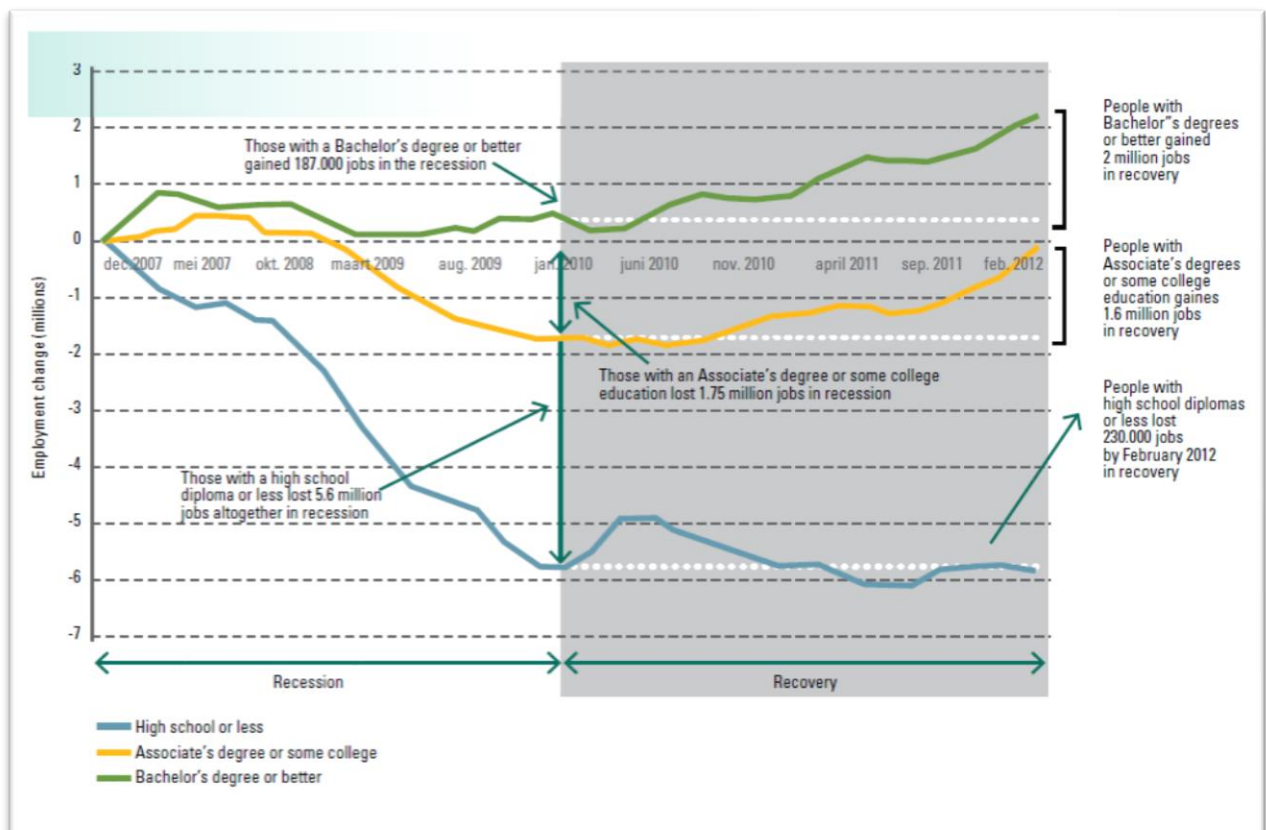
Dat betekent niet dat de inhoud van deze Index enkel 'oud nieuws' is. Goed zicht op de huidige structuur van de regionale economie is noodzakelijk om de impact van de huidige crisis te kunnen begrijpen en deels in te schatten. We weten op dit moment nog niet wanneer de situatie in de gezondheidszorg en de economie zich stabiliseert. Wel weten we uit de recente geschiedenis dat een flinke crisis - intern en met een exogene oorzaak - ingrijpende structurele ontwikkelingen kan versnellen.

Om dat laatste punt duidelijk te maken bieden we twee voorbeelden uit de recente geschiedenis. We gaan in op twee belangrijke structureffecten die in de laatste crisisperiode – kredietcrisis gevolgd door de eurocrisis – door de conjunctuur zijn versneld.

Lessen uit het verleden: crisis kan structureffecten versnellen

Het eerste voorbeeld heeft betrekking op het scholingsniveau van werkenden. De plaat op de volgende pagina is een Amerikaanse verbeelding van de impact van de crisis op drie groepen werkenden: hoogopgeleiden (groene lijn, hbo en wo gediplomeerden), middelbaar opgeleiden (geel, in Nederland mbo2 niveau en hoger) en lager opgeleiden (blauwe lijn, in Nederland lager dan mbo 2 niveau). De verschuivende vraag naar meer hoogopgeleiden is door de kredietcrisis versneld. Het volgende is gebeurd:

- Tijdens de crisis is het aantal werkende hoogopgeleiden gegroeid, in de herstelperiode heeft deze groei zich versterkt.
- Middelbaar opgeleiden verloren tijdens de crisis hun baan, in de herstelperiode hebben velen weer emplooi gevonden (maar het pre-crisisniveau was na twee jaar herstel nog niet bereikt).
- Lager opgeleiden verloren tijdens de crisis massaal hun baan, de herstelperiode heeft daar geen verbetering in gebracht.

We maken in dit geval gebruik van Amerikaanse statistiek gezien helderheid en volledigheid van dit overzicht. Vrij moeiteloos kan eenzelfde analyse worden gemaakt voor de Nederlandse situatie. De stijging van het opleidingsniveau en gewenste kwalificatieniveau is een internationaal fenomeen.

De tweede analogie komt uit deze regio. In de nasleep van dezelfde kredietcrisis zagen we een verschuiving van de werkgelegenheid. Van de periferie naar het centrum. Sinds 2010 heeft Leiden flink aan banen gewonnen, waar buurgemeenten niet of nauwelijks vooruit zijn gekomen. Door het langjarig volgen van arbeids-statistieken via de Index hebben we zicht gekregen op dit fenomeen. Het is geen tijdelijk fenomeen gebleken maar veel meer het uitvloeisel van een structurele ontwikkeling. Werk trekt naar de plekken waar de jonge mensen en de kennis zich concentreert. Het sombere economische klimaat als gevolg van de kredietcrisis en eurocrisis heeft de beweging versnelt. We zullen even verderop in deze Index zien dat dit effect nog steeds merkbaar is in deze regio.

Wat de structureffecten zijn die door de Coronacrisis zullen worden versneld is nu nog lastig te voorspellen. Kennis en opleidingsniveau lijken niettemin een soort constante factor te zijn in alle voorgaande crises. Hoger opgeleiden zijn doorgaans beter geëquipeerd om te anticiperen op veranderende omstandigheden.

Zonder al te veel te speculeren lijken twee andere effecten daarnaast een rol te gaan spelen.

- Er komt een discussie op gang over de invloed van internet op economie. Er manifesteert zich nu al een breed verzet tegen informele online informatie – ‘nepnieuws’ verspreid via sociale media. Kabinet en RIVM nemen stelling tegen dit soort vormen van ‘self service information’. Ook de stevige opmars van Amazon in het spoor van deze crisis wordt nu al met argusogen bekeken.
- Creatieve mensen die hun brood verdienen in een collegiale omgeving worden op zichzelf teruggeworpen. Op korte termijn betekent dat omzetverlies. Maar na de eerste shock zullen andere uitlaatkleppen van creativiteit worden gezocht. Er zullen nieuwe formules en innovatieve concepten worden bedacht.

De indexcijfers zullen in de volgende editie ongetwijfeld een knauw krijgen. Dat mag geen echte verrassing zijn. Mogelijk relevanter is welke structurele ontwikkelingen achter die daling schuil gaan. We komen daar aan het slot van dit openingshoofdstuk op terug.

Eerst vervolgen we met twee algemene, niet met de crisis samenhangende punten.

- De update die de Index in dit jaar heeft ondergaan met nieuwe thema's en nieuwe parameters
- Een korte regiovergelijking ter aanvulling op het zelfbeeld van de Index

Update van de Index071

De Index071 heeft in deze nieuwe editie een update gekregen. Naast nieuwe jaarcijfers en scores treft u in deze index de volgende wijzigingen aan.

- We introduceren verspreid over de thema's een aantal nieuwe parameters om de ontwikkelingen in kaart te brengen. Een aantal van deze kengetallen krijgen een voorlopige status als ‘proefindicator’ mee. Het is relevante informatie, maar aangezien de indicatoren

hun bronstabiliteit nog niet hebben bewezen tellen de scores niet mee in het bepalen van de thema-indexcijfers (pagina 10) en het totaalindexcijfer (pagina 5).

- We voeren een aantal wijzigingen door in de thema's:
 - Het cluster-thema Life Science en Health is verbreed naar 'Kenniseconomie' met onder andere ook aandacht voor het ontluikende space cluster.
 - In onderwijs en arbeidsmarkt vragen we meer aandacht voor de drie tekortsectoren: zorg, onderwijs en techniek.
 - De oude 'verzamelmand' Vestigingsklimaat is opgeknipt in twee aparte thema's:
 - Verblijfsklimaat en toegankelijkheid: met aandacht voor vestigingsvoorwaarden als bereikbaarheid en de toegankelijkheid van de woningmarkt
 - Werkgelegenheid en bedrijvigheid; harde economische kengetallen over aantal arbeidsplaatsen en regionaal verdienvermogen
 - De mand regiomarketing is uitgebreid met diverse parameters
 - Het nieuwe thema 'sustainability' geeft een algemeen inzicht in de duurzaamheidsprestaties in deze regio
- Een panel van regiodeskundigen heeft in twee sessies alle parameters en thema's voorzien van een nieuwe weging. Onder andere het thema 'onderwijs en arbeidsmarkt' heeft een groter gewicht gekregen in het bepalen van het totale indexcijfer. De deelnemers aan het panel staan vermeld in de bijlage.
- We hanteren een nieuw basisjaar (2014).

Deze wijzigingen bijeen maken de nieuwe Indexscores onvergelykbaar met die van vorige edities. Niettemin leent de Index zich vanouds voor het terugblikken. In de bijlage van dit document treft u per indicator de laatste jaarreeksen aan.

De status quo: de Leidse regio in perspectief

De Index is een valide instrument om de economische voortgang binnen de regio te meten. We koppelen historische data aan actuele gegevens om dat in kaart te brengen. Een andere vraag is hoe de Leidse regio presteert ten opzichte van andere delen van het land. Hoe verhouden de scores van 071 zich tot die van vergelijkbare kennisregio's als de Amsterdamse en Utrechtse regio? En hoe pakt de vergelijking met niet kennisregio's uit?

We maken een flitsvergelijking aan de hand van drie belangrijke indicatoren. Ten eerste het aantal banen in verhouding tot het aantal werkenden en personen die willen werken. Ten tweede het aantal hoogopgeleiden: personen met een hbo of wo diploma op zak. Ten slotte het aantal starters per 1.000 vestigingen.

We vergelijken 071 op deze indicatoren met drie nabije kennisregio', buurregio Oost-Zuid-Holland (de Rijnstreek en omgeving Gouda) en contrastregio Alkmaar.

	Banen per 100 leden beroepsbevolking	Aandeel hoogopgeleiden in % beroepsbevolking	Aantal starters per 1.000 vestigingen
Leidse regio	85 banen	48%	110
Groot-Amsterdam	126 banen	52%	126
Regio Utrecht	110 banen	55%	114
Haagse regio	91 banen	44%	145
Oost Zuid-Holland	80 banen	33%	92
Alkmaar e.o.	81 banen	36%	100

De Leidse regio kan zich in termen van opleidingsniveau en startersdynamiek vergelijken met de grote kennisregio's. Op deze indicatoren steekt 071 samen met de andere kennisregio's hoog uit boven de rest van het land. De banendichtheid in 071 is in vergelijking met de kennisregio's nog wel beperkt. Zij het dat deze iets hoger is dan de beide contrastregio's.

Dan een vergelijking van dezelfde regio's op de ontwikkeling van deze drie indicatoren in de afgelopen jaren. We drukken de prestaties per regio uit in een indexcijfer. De indexcijfers voor de Leidse regio zijn terug te vinden in deze monitor. Voor het aantal starters moeten we in dit geval terugvallen op cijfers van 2018. Voor de Leidse regio zijn wel meer recente cijfers aanwezig, deze kunt u onder het thema 'innovatie en ondernemerschap' terugvinden.

	Index banenontwikkeling (2014 = 100)	Index hoogopgeleiden (2014 = 100)	Index aantal starters
Leidse regio	108	120	124
Groot-Amsterdam	112	123	124
Regio Utrecht	108	122	111
Haagse regio	102	118	137
Oost Zuid-Holland	109	109	115
Alkmaar e.o.	104	104	119

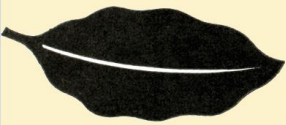
Een aantal opmerkingen bij deze tabel.

- De verschillen lijken hier en daar klein, maar een afwijking van één of een paar indexpunten kan al aanmerkelijke impact hebben. Zo leveren de Haagse regio en stadsregio Alkmaar in relatieve zin enkele duizenden banen in ten opzichte van onder meer de Leidse regio. En stijgt het aantal hoogopgeleiden in 071 met een aantal duizenden personen meer dan in Oost-Zuid Holland.
- Met die opmerking in het achterhoofd zien we de afstand tussen de kennissteden en de contrastregio's toenemen. Jong talent, start-ups en kennisgerelateerde werkgelegenheid trekt naar een handvol steden. Het is een eigentijds Mattheus-effect: de sterken worden sterker en de regio's op enige afstand verliezen nog meer terrein. De Leidse regio doet volop in dat tempo mee.
- De groei van het aantal banen in Oost-Zuid-Holland lijkt een afwijking op die algemene trend. Maar ook dat geldt maar in beperkte mate. De toename zit er vooral in verzorgende en deels

aan kennisregio's toeleverende bedrijvigheid. Denk aan logistieke centra en bouwnijverheid. In termen van verdienvermogen gaat het om relatief laag renderende sectoren. In 071 en andere kennisregio's zit de groei vooral in hoog gekwalificeerde arbeid: onderzoek, specialistisch werk en hoogwaardige dienstverlening.

Slot: structuurontwikkelingen in de gaten houden

Tot zover de status quo. De cijfers volgend jaar zullen naar alle verwachting een flinke opdoffer krijgen gezien recente ontwikkelingen. Dat de cijfers zullen dalen mag geen verrassing heten. Het zal zeker pijn doen, maar voor de toekomstbestendigheid van de economie is het vooral relevant te weten welke structuurontwikkelingen achter de voortschrijdende jaarcijfers opdoemen. De volgende editie van de Index kan daar mogelijk meer over vertellen.

Thema	Weging	Index 2019	Ontwikkeling
 Kenniseconomie	25%	115	+4
 Innovatie en ondernemerschap	20%	132	+12
 Onderwijs en arbeidsmarkt	20%	103	+4
 Verblijfsklimaat en toegankelijkheid	10%	95	-1
 Werkgelegenheid en bedrijvigheid	10%	127	+6
 Regiomarketing	10%	115	+ 5
 Sustainability	5%	102	+/- 0

Kenniseconomie

Binnen het thema 'kenniseconomie' brengen we de economische ontwikkeling van het bètacluster in kaart: het grote Life Sciences & Health cluster en het ontluikende Space cluster. Het gaat om een verbreding van het voormalige thema Life Sciences en Health. 'Kenniseconomie' bestaat uit zeven verschillende parameters waaronder één proef-parameter. Deze proef-indicator bevat relevante informatie, maar heeft zijn bronstabiliteit voor de Index nog niet bewezen. Op termijn is definitieve opname in de Index mogelijk. Per parameter wordt de groei of daling conjunctureel gemeten waarbij wij 2014 als basisjaar nemen. De cijfers worden als indexcijfers uitgedrukt. De indexcijfers van de parameters samen vorm het indexcijfer van het thema kenniseconomie.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kenniseconomie	100	104	107	109	111	115

Binnen het brede thema 'kenniseconomie' bezien we de ontwikkelingen van het technologische bèta-cluster dat voornamelijk op het Bio Science Park is gevestigd. Ten opzichte van de vorige Index is de scope verbreed. Toekomstige groei van het park wordt niet alleen meer verwacht op het gebied van de life sciences. De contouren van een ontluikend space cluster, midden op de as Noordwijk – Leiden – Delft, worden steeds meer zichtbaar.

Maar eerst aandacht voor het omvangrijke Life Sciences cluster. Leiden wordt landelijk en internationaal in de eerste plaats toch vooral gezien als vestigingsplek van dit grote biomedische cluster van bedrijven en kennisinstellingen. Landelijk worden 10 volwassen campussen erkend. Het Bio Science Park is na de High Tech campus van Eindhoven de grootste in termen van commerciële werkgelegenheid. En vier tot zes maal zo groot als vergelijkbare life sciences cluster in Utrecht en Amsterdam. Aan die positie is hard gewerkt en heeft het nodige doorzettingsvermogen geleverd. Veel niet life sciences gerelateerde bedrijven hebben zich in het verleden gemeld voor een plek op het Bio Science Park. Zeker in economisch zware tijden is het moeilijk om 'nee' te verkopen. Het consequent blijven vasthouden aan de bestemming life sciences heeft echter zijn vruchten afgeworpen. Er is sprake van een volwassen cluster met een internationale reputatie en aantrekkingskracht. Het life sciences cluster is de belangrijkste kurk waar de regionale economie op drijft.

In het afgelopen jaar hebben we het cluster verder zien groeien. In het kielzog van de Brexit hebben zich verschillende bedrijven gemeld in Leiden. De Britse bedrijven willen toegang blijven houden tot de Europese markt. Leiden is een interessante vestigingsplek gezien de aanwezige infrastructuur (kennisinstellingen, bedrijven, scholingsinstituten, onderlinge samenwerking) en nabijheid van vliegveld en grote steden. Bijzonder pluspunt voor medicijnenontwikkelaars is de vestiging van het European Medicine Agency in Amsterdam. Het voorheen in Londen gevestigde agentschap heeft na de Brexit, een roemruchte stemprocedure tussen verschillende kandidaat-steden, de Amsterdamse Zuidas als nieuw onderkomen. De nabijheid van het EMA geeft een belangrijke impuls aan het vestigingsklimaat op het Bio Science Park. Overigens is het park niet alleen interessant voor medicijnontwikkelaars. Chemieconcern Dupont verdubbelt haar bedrijfscapaciteit op het science park. Op korte termijn zal het een gloednieuw pand betrekken op het Oegstgeester deel van het park. Het complex bestaat uit onderzoekslaboratoria en de verkoop- en marketingafdeling voor markt in Europa, Afrika en het Midden-Oosten. Dupont staat met microbiologisch onderzoek aan de

basis van innovaties in onder andere (vaat)wasmiddelen, voedingsmiddelen en diervoeding. De vestigingsplek is met zorg uitgekozen. Dicht bij de snelweg (en daarmee Schiphol), pal naast een groot zakenhotel en op een steenworp afstand van Corpus met een grote conferentieruimte.

Naast het grote life sciences cluster is er dus sprake van een embryonaal space cluster. Op het gebied van ruimtevaarttechniek profiteert de Leidse regio van de ligging tussen Noordwijk en Delft. In Noordwijk vinden we ESA ESTEC, het technische hart van de Europese ruimtevaartorganisatie. En de relatie met Delft is van belang gezien de aanwezige technische kennis, onder andere op de faculteit Lucht- en Ruimtevaarttechniek. Bovendien beschikt Leiden zelf over de nodige kennis met de Faculteit Wis- en Natuurwetenschappen (met o.a. een afdeling Sterrenkunde) en het fijnmechanisch vakmanschap van de Leidse Instrumentmakersschool. Airbus (voorheen Dutch Space) is al enkele jaren op het science park gevestigd.

Twee ontwikkelingen in het bijzonder geven een extra impuls aan de space sector in deze regio.

- Het Nederlandse kennisinstituut op het gebied van ruimtevaartonderzoek SRON verhuist in 2021 van Utrecht naar Leiden en neemt circa 200 werknemers met zich mee. SRON verbindt zich direct met haar nieuwe omgeving. Samen met de Universiteit Leiden en TU Delft zijn zes wetenschappers aangesteld die zich gaan bezig houden met onderzoek naar exoplaneten, de evolutie van structuur in het heelal en technologie voor innovatieve ruimte-instrumenten.
- Op voormalig vliegveld Valkenburg wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een fieldlab voor drones en Internet of Things-toepassingen. Diverse innovaties en technieken uit de ruimtevaart (inclusief gebruik van satellietdata) vinden hier een toepassing. Diverse partijen in de regio hebben zich al verbonden aan dit initiatief waaronder de TU Delft, Hogeschool Leiden en de LIS. Op termijn wordt gesproken van een nieuw cluster met circa 2.000 banen. Wederom is het Life Sciences en Health cluster één van de belangrijkste aanjagers van economische groei in de Leidse regio. Het kenniscomplex aan de westzijde van het Leidse spoor wist al in crisistijd opvallende goede resultaten te boeken. In de huidige hoogconjunctuur zet die stijgende lijn zich voort. Dat was in het afgelopen jaar vooral zichtbaar in een flinke toename van het aantal bedrijven op en rond het Bio Science Park.

Op de volgende pagina's staan de scores per parameter met daarbij een korte duiding. We starten iedere keer met een weergave van de gehanteerde definitie en een korte bronverwijzing. Vervolgens treft u links het indexcijfer met visuele weergave van de ontwikkeling. De brede horizontale streep is de waarde 100. Parameters met een stijging van meer dan 2 indexpunten ten opzichte van het voorgaande jaar tonen een pijl naar boven. Een pijl omlaag betekent een daling van meer dan 2 indexpunten. Het ontbreken van een pijl duidt op geen of slechts kleine verandering van het indexcijfer.

Werkgelegenheid bij life science bedrijven

Definitie	Aantal werkzame personen bij life science bedrijven volgens Bedrijvenregister Zuid-Holland
------------------	--

Afgelopen jaar steeg de werkgelegenheid bij de zogenaamde dedicated life sciences bedrijven naar 5.200 arbeidsplaatsen. De meeste van deze bedrijven doen onderzoek naar medicijnen, vervaardigen farmaceutische grondstoffen en/of werken aan genezingstherapieën. De daadwerkelijke productie van de medicijnen vindt op andere plekken plaats. Apotex, één van de laatste fabrikanten van patentloze medicijnen – in zowel de regio als Nederland – vertrekt na een overname. Het life sciences cluster in de Leidse regio handelt voornamelijk in ‘kennis’.

Aantal life sciences gerelateerde bedrijven

Definitie	Aantal ‘dedicated’ life sciences in de Leidse regio volgens Bedrijvenregister Zuid-Holland
------------------	--

Het aantal Life Science bedrijven blijft nog steeds gestaag groeien. Bijna twee derde van de bedrijven in het cluster zijn gevestigd op het Bio Science Park. Ieder jaar komen er weer een aantal meer bij. Buiten het science park vinden we meer éénpitters en kleinere bedrijven. Ter vergelijking: op het science park werken er gemiddeld 58 personen per bedrijf, daarbuiten is dat minder dan 12.

Verworven onderzoeksbudget kennisinstellingen

Definitie	Het verworven onderzoeksbudget van het LUMC, Universiteit Leiden en omvang R&D budgetten aantal grote bedrijven/kennisinstellingen.
------------------	---

Een belangrijk deel van het werk op het science park is afhankelijk van de beschikbaarheid van onderzoeksbudget. Zowel uit publieke als private bronnen. Het gaat in de regel om ‘geld van buiten’ dat in de regio wordt verspijkerd. Om een indicatie te krijgen van de omvang van de research en development budgetten tellen we de bekende (deels geschatte) budgetten bij elkaar op. In het afgelopen jaar zien we weer een kleine plus, onder andere het LUMC heeft meer onderzoeksbudget weten te verwerven.

Internationaal academische reputatie Life Sciences

Definitie	Totale score van Universiteit Leiden op de Shanghai Ranking, Leiden Ranking en QS World University Ranking op thema life sciences. ¹
------------------	---

De Leidse Universiteit opereert op internationaal vlak. Tussen de grote academische kennisinstellingen vindt een permanente strijd plaats om middelen, citaties, prijzen en vooral menselijk talent. De verschillende ranglijsten die in omloop zijn brengen in kaart welke universiteiten daar het meest succesvol in zijn. Meer dan alleen een vastlegging van de status quo heeft de plek op zo'n ranglijst ook een beïnvloedend effect. Universiteiten die stappen op de internationale rankings maken staan in de belangstelling van binnen- en vooral buitenlands talent.

In de afgelopen jaren scoort de Universiteit Leiden vrij stabiel. In relatieve zin is er wel meer concurrentie bijgekomen. Met name de Chinese universiteiten zijn in opmars. Zij passeren Leiden en andere Westerse academische instellingen in de lijstjes.

Aantal studenten life sciences en hoogtechnologisch gerelateerde opleidingen

Definitie	Alle studenten van MBO niveau 4, HBO en WO die een opleiding volgen zoals laborant, verpleegkunde, chemie, geneeskunde, biomedische wetenschappen, klinische technologie en biologie.
------------------	---

De vraag naar voldoende gekwalificeerd personeel blijft toenemen, zeker in een snel groeiend cluster als de life sciences. Het totaal aantal studenten groeit elk jaar met zo'n 300 studenten. De groei zit vooral bij de universiteit en de hogeschool. Voor de universiteit geldt dat de opleidingen biologie, life science & technology en biofarmaceutische wetenschappen vooral een stijging kennen. Op HBO niveau is er stijging in het aantal studenten informatica, biologie en medisch laboratoriumonderzoek.

Vanaf dit jaar worden tevens alle studenten van MBO niveau 4 meegenomen die een relevante opleiding doen voor werkzaamheden op het Bio Science Park. Waaronder de studenten fijnmechanica van de Leidse Instrumentmakersschool (LIS). De nabijheid van dit soort technische vaklui is een stimulerende vestigingsvoorwaarde voor diverse bedrijven. Zo ook voor astronomisch kenniscentrum SRON dat zich in 2021 op het science park zal vestigen. Overigens zullen we verderop in de Index zien dat de instroom in het mbo techniekonderwijs nog wel een duwtje kan gebruiken.

¹ Shanghai Raking, subjects: public health, clinical medicine, medical technology, pharmacie and pharmaceutical sciences, biological sciences, human biological sciences en agricultural sciences. Leiden Ranking subject biomedical en health sciences. QS World Ranking subject Life Sciences & Health.

Werkgelegenheid hoog technologische bedrijven

Definitie	Bedrijven met een hoogtechnologische bedrijvigheid zijn onder andere bedrijven die: meet-, regel-, navigatie- en controleapparatuur maken, software ontwikkelen en produceren, en/of technisch speur-, en ontwikkelingswerk doen (niet zijnde life sciences gerelateerd).
------------------	---

Bijna ongemerkt zijn in de afgelopen jaren een substantieel aantal technische arbeidsplekken uit de regio vertrokken. Multinational Jacobs heeft met ruim 1.000 werknemers het kantoor aan de Plesmanlaan verlaten voor een vestiging in het Haagse Beatrixkwartier. Ruim tweehonderd kantoorplekken van voormalig software ontwikkelaar Isoft zijn na fusies en opname in multinational DXC ondergebracht in Rijswijk. En Heerema, specialist in bouw en demontage van boorplatforms, verkeert in zwaar weer. Op het Leidse hoofdkantoor zijn enkele honderden arbeidsplekken verdwenen. In het afgelopen jaar is de negatieve trend weer enigszins gekeerd. En de komst van onder andere Dupont (dit jaar)² en SRON (2021) staat nog in het verschiet.

Proefindicator Werkgelegenheid in topklinische zorg

Definitie	Werkgelegenheid in de topreferente, innovatieve zorg voor patiënten met zeer complexe zorgvragen. Deel van de zorgsector met nationaal verzorgingsgebied, onder andere het LUMC en GGZ instellingen zoals Curium.
------------------	---

De zorg is in de Leidse regio een belangrijke werkgever met bijna een kwart van alle arbeidsplaatsen. Landelijk is het aandeel van de zorg-werkgelegenheid 15,7%. Het grotere aandeel in de zorg komt voor een belangrijk deel door de specialistische zorg die in deze regio gevestigd is. Zorg met een bovenregionale en zelfs landelijke functie. We denken dan uiteraard aan het LUMC. Maar ook op veel andere plekken wordt in hoogwaardige zorg voorzien. Alrijne met diverse specialistische centra en een eigen wetenschappelijke afdeling, kinder- en jeugdpsychiatricentrum Curium, GGZ Rivierduinen voor geestelijke gezondheidszorg, Ipse de Bruggen op Endegeest en het Zoeterwoudse Swetterhage waar ruim 300 personen met een verstandelijke beperking wonen en worden bijgestaan met medische deskundigheid.

² Het gaat om een uitbreiding op het Oegstgeester deel van het science park. Dupont is reeds gevestigd op het Leidse deel van het park.

Innovatie en ondernemerschap

Het thema innovatie en ondernemerschap is een herijking van het voormalige thema 'ondernemerschap en jong talent'. Het thema is in deze Index opgebouwd uit zeven verschillende parameters waaronder twee proefparameters. Deze laatste twee indicatoren bevatten relevante informatie, maar hebben hun bronstabiliteit voor de Index nog niet bewezen. Op termijn is definitieve opname in de Index mogelijk. We meten per parameter de groei of daling ten opzichte van het basisjaar 2014 en drukken dit in indexcijfers uit. De scores van de gewogen parameters tellen we bij elkaar op om te komen tot het algehele indexcijfer voor het thema.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Innovatie en ondernemerschap	100	106	110	112	120	132

Jong talent, kenniswerkers en bedrijven trekken in toenemende mate naar een handvol steden. De 071-regio profiteert van de aantrekkingskracht van Leiden op jonge, getalenteerde mensen. Jaarlijks melden ruim 10.000 nieuwkomers zich in de Leidse regio om hier te wonen, te werken en te studeren. Het aantrekken van dit talent is een eerste stap. Vervolgens is het zaak om dat talent te mobiliseren en een appèl te doen op jonge mensen te investeren in zichzelf en hun omgeving. Onder andere door ruimte te bieden aan startend ondernemerschap en dit verder te stimuleren.

Het motortje waardoor talent naar de Leidse regio trekt is al enige tijd aan het draaien. Het lukt de laatste jaren ook steeds beter om ze blijvend aan stad en regio te binden. En om hen de ontplooiingsruimte te bieden voor het starten van een eigen bedrijf.

Meer in detail zien we een drietal ontwikkelingen.

Ten eerste neemt het gemiddelde opleidingsniveau in de regio nog steeds toe. De Leidse regio neemt steeds meer afstand van niet-kennisregio's zoals de nabije Bollenstreek en Rijnstreek (met Alphen a/d Rijn). Ter vergelijking presenteren we de ontwikkeling van het aantal hoogopgeleiden – aantal personen met een hbo of wo diploma - in de drie regio's.

	2014	2019
Leidse regio	42%	48%
Rijnstreek	33%	33%
Bollenstreek	34%	36%

Voorals in Leiden gaat het hard met een groei van 50% in 2014 naar 57% in 2019. Daarnaast maakt Katwijk een flinke inhaalslag, van 21% naar 28% hoogopgeleiden.

Ten tweede blijft het aantal startende bedrijven en micro-ondernemers zich spectaculair ontwikkelen. Nederland kent al een aantal decennia een stevige groei van het aantal zelfstandigen. En de laatste jaren lijkt zich een versnelling voor te doen vooral in de kennissteden als Leiden. Landelijk spitst het debat zich toe op de ongewenste uitzonderingen zoals het gedwongen zzp-schap in de bezorgdiensten. Voor een kennisregio als 071 lijkt de groei vooral een uitdrukking te zijn van investeringsbereidheid en de wens om autonoom te kunnen opereren.

De vele micro-ondernemers voegen zonder meer waarde en veerkracht toe aan economie en maatschappij. Het brengt ook uitdagingen met zich mee. Hoe organiseer je stageplaatsen wanneer de bedrijvigheid steeds meer bestaat uit éénpitters? Hoe leg je kennis vast en bewaken we institutioneel geheugen? Kan je micro-ondernemers toegang verlenen tot – voor hen te kostbare - productiefaciliteiten naar voorbeeld van BioPartner?

Een ander punt is voldoende bedrijfsruimte. Een groot deel van de zelfstandigen en starters werkt – zeker in eerste aanleg - vanuit het thuisadres. Er is echter ook steeds meer behoefte aan bedrijfsruimte voor de huisvesting van dit nieuwe deel van de economie. Deels zijn die plekken er al.

- Innovatieve startups melden zich bij partijen als PLNT, Area071 en BioPartner. Het innovatieve vermogen wordt er verder gestimuleerd aan de hand van uitgewerkte programma's met pitches, prijsvragen, meet-ups, hackatons, challenges en masterclasses. In het geval van PLNT gaat het expliciet om startersruimte. Na enige tijd verlaten de voormalige startups het pand om een meer permante uitvalsbasis elders in stad of regio te betrekken.
- Naast de nieuwe, innovatieve broedplaatsen blijft er ook behoefte uitgaan naar reguliere bedrijfs-, kantoor- en flexruimte. Er zijn diverse particuliere bedrijfspanden waar bedrijven een plek vinden. Bovendien zijn er de bedrijfsverzamelgebouwen van de Stichting Werk & Onderneming (SWO) waar tegen relatief lage prijzen werkruimtes gehuurd kunnen worden.

In een verdichtende regio als 071 lijkt de vraag naar bedrijfsruimte voorlopig wel door te zetten. We hebben dat nog niet consequent doordacht en verwerkt in nieuwbouwplannen. Bij elk woningbouwproject worden afspraken gemaakt over de verhouding tussen sociale woningbouw, middenduurt en dure huizen. Zo zou er per project ook een afspraak kunnen komen over een bedrijfsareaal. Daarmee is de functiemenging in de wijken gediend. Bovendien kan het bijdragen aan de integratiekansen van bewoners in kwetsbare wijken. Laagdrempelige werkgelegenheid in een gebied met veel koopkracht kan een krachtige motor voor economische zelfstandigheid zijn: er is geld te verdienen, mits je aan de kwaliteits- en service-eisen van de koopkrachtige omgeving voldoet.

Ten derde internationaliseert de regio in rap tempo, onder andere met de komst van steeds meer buitenlandse studenten. En voor velen blijft het niet bij studeren. Uit onderzoek blijkt dat bijna een derde van de internationals aan de Leidse Universiteit na hun studie blijven 'hangen'. De komst van meer internationale studenten lijkt daarom vooral ook een uitbreiding te zijn van de regionale 'talentpool'.

Op de volgende pagina staan de scores per parameter met daarbij een korte duiding. We starten iedere keer met een weergave van de gehanteerde definitie en een korte bronverwijzing. Vervolgens treft u links het indexcijfer met visuele weergave van de ontwikkeling. Parameters met een stijging van meer dan 2 indexpunten ten opzichte van het voorgaande jaar tonen een pijl naar boven. Een pijl omlaag betekent een daling van meer dan 2 indexpunten. Het ontbreken van een pijl duidt op geen of een minieme verandering van het indexcijfer.

Aantal starters

Definitie	Geregistreerde startende bedrijven in Handelsregister (excl. 'lege bv's e.d.)
------------------	---

Het aantal starters heeft de afgelopen twee jaar een vlucht genomen. In het afgelopen jaar registreerde de Kamer ruim 3500 startende bedrijven. Het gaat goeddeels om 'ruimteloze groei'. De starters werken vanuit huis en de diverse bestaande bedrijfsverzamelgebouwen. PLNT biedt werkruimtes aan voor innovatieve startups en kent een hoge omloopsnelheid aan starters en bedrijven. BioPartner biedt flexibele kantoren- en laboratoriumfaciliteiten aan voor bedrijven die onderzoek verrichten met name gericht op de ontwikkeling van medicijnen en vaccins. Stichting Werk en Onderneming biedt starters flexplekken en permanente werkplekken aan voor milde tarieven.

Aantal micro-ondernemingen

Definitie	In Handelsregister geregistreerde bedrijven met 1 arbeidsplaats (minimaal 15 uur per week)
------------------	--

Deze parameter telt het aantal éénmansbedrijven in de regio. Ongeremd door hoog- of laagconjunctuur groeit het aantal micro-ondernemingen al decennia. De laatste jaren is sprake van een versnelling, vooral in kennissteden als Leiden. Het lijkt vooral een uitdrukking te zijn van individualisering en levensstijl. Natuurlijk zijn daar uitzonderingen op, zoals het zzp-schap in de bezorgdiensten. Maar zeker in de kennissteden met eigenwijze, creatieve hogeropgeleiden is veelal sprake van een keuze uit overtuiging.

Aantal hoogopgeleiden

Definitie	Aantal personen in de beroepsbevolking met een diploma op hbo of wo niveau, naar telling CBS (n.b. studenten tellen in deze definitie niet mee, en zijn middelbaar opgeleid).
------------------	---

De 071-regio profileert zichzelf als kennisregio. De regio verdient in toenemende mate haar geld met kennis en onderzoek. Binnen het biotechnologisch en medisch cluster, maar ook binnen andere sectoren van de economie. Dat leidt tot een permanente vraag naar vooral hoogopgeleid talent. In het afgelopen jaar is het aantal hoogopgeleiden weer gestegen. Vooral in Leiden gaat het hard. Ruim 54% van de Leidenaren is in bezit van een hbo- of wo-diploma. Daarmee is Leiden na Utrecht (67%) en Amsterdam (59%) de meest hoogopgeleide stad van het land.

Oegstgeest, Voorschoten en Leiderdorp doen mee in deze dynamiek en tellen ieder circa 50% hoogopgeleiden. Katwijk is traditioneel lager opgeleid (28% hoogopgeleiden) maar is bezig aan een inhaalslag. De nieuwbouwontwikkelingen aan de oostkant leveren hier een flinke bijdrage aan. Deze wijken trekken veel jonge hoogopgeleide bewoners aan.

Aantal studenten

Definitie	Geregistreerd aantal (vol- en deeltijd) studenten bij Universiteit, Hogeschool Leiden en MBO Rijnland niveau 4 (DUO/MBO Rijnland).
------------------	--

Een kenniseconomie draait op jong en innovatief talent. Dit talent wordt voor een groot deel aangetrokken door de kennisinstellingen in deze regio. Vooral het aantal studenten aan de universiteit groeit hard. Deze stijging wordt vooral door een specifieke groep veroorzaakt zoals hieronder beschreven.

Aantal internationale studenten

Definitie	Aantal hbo- en wo-studenten met genoten vooropleiding in buitenland, telling EPNUffic
------------------	---

Al jaren stijgt het aantal internationale studenten sterk. In 2014 maakten internationals circa 8% van de totale instroom bachelor-instroom uit. In 2018 is dit gestegen tot bijna een vijfde van alle studie-aanmeldingen. Voor de masters ligt deze instroom nog hoger met 29% van alle aanmeldingen. De hofleverancier van internationale studenten is Duitsland (17%) gevolgd door Italië (9%) en het Verenigd Koninkrijk (8%). De groepen niet-Europese studenten zijn echter in opkomst, Chinezen en in de toekomst mogelijk steeds meer Indiërs.

Proefindicator Snelgroeiende bedrijven

Definitie	Snel groeiende bedrijven met een gemiddelde jaarlijkse groei (aantal werknemers) van 10% per jaar of meer, over een periode van 3 achtereenvolgende jaren. CBS.
------------------	---

Het CBS houdt elk jaar het aantal snelgroeiende bedrijven bij. Het gaat om bedrijven met meer dan 10 werknemers en drie jaar op rij een personeelsgroei van 10% of meer. Het gaat deels om innovatieve techbedrijven en softwareontwikkelaars die in korte tijd uit hun jasje groeien. Circa een vijfde van de categorie snelle groeiers heeft direct te maken met overname of fusie van bedrijven.

Toegang tot financiering en relevant netwerk is een sleutelvoorwaarde om als bedrijf door te kunnen groeien. Het provinciale ontwikkelfonds InnovationQuarter investeert vanuit verschillende fondsen in bedrijven met een groeistrategie en realistische plannen. Snel groeien betekent niet per se duurzaam groeien er zijn in den lande talloze voorbeelden van snel uitbreidende bedrijven die na een zeer florissante start, de hoge verwachtingen niet hebben kunnen waarmaken. Het aantal snelgroeiende bedrijven zegt wel iets over de humuslaag aan kennis, ondernemerschap en innovatief vermogen in de regio.

Proefindicator Aantal patentaanvragen

Definitie	Internationale patentaanvragen, bekend bij Patentscope – internationale databank onder vlag van VN.
------------------	---

Met de aanvraag van een patent kan een bedrijf of persoon een innovatie/uitvinding beschermen. Lang niet alle innovaties laten zich vertalen in een patentaanvraag. Maar zeker in de wereld van medicijnen en hightech is het een factor die wat zegt over het innovatievermogen van een regio. Er zijn drie niveaus waarop een patentaanvraag kan worden ingediend. Landelijk, Europees en wereldwijd. De complexiteit, doorlooptijd en gevraagde investering per aanvraag verschilt afhankelijk van het niveau. Een nationale aanvraag is eenvoudig, niet kostbaar maar biedt ook beperkte bescherming. Een wereldwijde aanvraag vergt een investering van 15 tot 20 duizend euro.

We meten in dit geval alle wereldwijde aanvragen. In 2019 telt de Leidse regio er 60. Dat zijn beperkte aantallen, maar achter iedere patentaanvraag komt een heleboel capaciteit, denk- en investeringsvermogen weg.

Onderwijs en arbeidsmarkt

Het thema 'onderwijs en arbeidsmarkt' is in deze Index opgebouwd uit acht verschillende parameters. We meten per parameter de groei of daling ten opzichte van het basisjaar 2014 en drukken dit in indexcijfers uit. De scores van de gewogen parameters tellen we bij elkaar op om te komen tot het algehele indexcijfer voor het thema.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Onderwijs en arbeidsmarkt	100	92	94	94	96	101

Het opleven van het economisch tij tot eind 2019 heeft de spanning op de arbeidsmarkt vergroot. De tekorten blijven oplopen. We hebben behoefte aan meer docenten, verpleegkundigen en vakbekwame technici. Die analyse is toepasbaar op een groot deel van het land. Maar de 071 regio wordt er in het bijzonder door geraakt door de dominantie van zorg, onderwijs en (bio)techniek in de economische structuur. Een aantal vergelijkingscijfers maken duidelijk hoe urgent het probleem voor deze regio is.

	Leidse regio	Landelijk gemiddelde
Percentage banen in zorg- en welzijnssector t.o.v. totaal	25%	16%
Percentage banen in onderwijssector t.o.v. totaal	11%	6%
Percentage banen in industrie t.o.v. totaal	8.2%	9.9%

Het gevaar van tekorten voor de regionale economie in de zorg en onderwijs is evident. Maar dat geldt zeker ook voor de techniek. De industriële sector in de Leidse regio is weliswaar kleiner in omvang dan landelijk gemiddeld. Maar de industrie is niet de enige werkgever voor technici. De zorg is een grootverbruiker van technische hulpmiddelen en daarmee technisch personeel. Bovendien drijven het grote life sciences cluster en opkomende space cluster op bètakennis en vaktechnische kennis. Om nog niet te spreken van de maatschappelijke opgave van verduurzaming. Het toewerken naar innovatieve energie- en andere klimaatmaatregelen zal de druk op de technische arbeidsmarkt alleen maar laten toenemen.

De arbeidsvraag naar vakbekwame technici op dit moment al ruim het aanbod. Landelijk worden bijna 74.000 technische vacatures genoteerd. Maar dat zijn alleen de aangemelde vacatures. Steeds meer bedrijven doen met de blijvende tekorten niet eens meer moeite om vacatures in de markt te zetten. In de techniek kan op voorraad geschoold worden: een aanbod schept zijn eigen vraag.

Op het niveau van de grote arbeidsmarktregio Holland Rijnland – Leidse regio, Bollenstreek en Rijnstreek - wordt de opgave treffend in beeld gebracht. Voor de diverse beroepsgroepen wordt ieder kwartaal de krapte op de arbeidsmarkt gemeten door de openstaande vacatures te delen door het beschikbare arbeidsaanbod. Onderstaande een selectie van de meest actuele resultaten voor Holland Rijnland in vergelijking met landelijke maatstaven.³

	Holland Rijnland	Nederland
Technische beroepen	Zeer krap	Krap
Zorg en welzijn beroepen	Krap	Krap
Pedagogische beroepen	Krap	Gemiddeld
Creatieve en taalkundige beroepen	Ruim	Ruim
Managers	Gemiddeld	Gemiddeld
Totaal alle beroepsgroepen	Krap	Krap

Voor de baankansen van een individu was de krapte op de arbeidsmarkt gunstig. Met de aantekening dat die krapte zich niet binnen alle sectoren voordoet. De vraag naar vormgevers, kunstenaars en andere creatieve beroepen is beperkt. Voor de bedrijven en het presteren van de lokale economie is voortdurende krapte op de arbeidsmarkt meer zorgelijk. Bovendien is het niet alleen een zaak van verdienvermogen en economisch presteren. De tekorten die zich voordoen vormen op termijn een bedreiging voor de kwaliteit van leven.

In het geactualiseerde thema ‘onderwijs en arbeidsmarkt’ belichten we de situatie aan de hand van een aantal perspectieven. We brengen de volgende vier zaken in kaart.

- De krapte op de arbeidsmarkt; in het bijzonder voor de drie tekortsectoren zorg, onderwijs en techniek
- De instroom in de drie tekortsectoren vanuit de beroepsopleidingen (hbo en mbo4 niveau)
- De ontwikkeling van het kwalificatieniveau (aantal personen zonder startkwalificatie en aandeel niveau 4 studenten op het mbo)
- De resultaten op de stagemarkt – en beroepsvoorbereidende leertrajecten

Op de volgende pagina staan de scores per parameter met daarbij een korte duiding. We starten iedere keer met een weergave van de gehanteerde definitie en een korte bronverwijzing. Vervolgens treft u links het indexcijfer met visuele weergave van de ontwikkeling. Parameters met een stijging van meer dan 2 indexpunten ten opzichte van het voorgaande jaar tonen een pijl naar boven. Een pijl omlaag betekent een daling van meer dan 2 indexpunten. Het ontbreken van een pijl duidt op geen of slechts een kleine verandering van het indexcijfer.

³ Met ruim 40% levert de Leidse regio een belangrijk aandeel in de totale economie op de schaal van Holland Rijnland

Krapte arbeidsmarkt 071

Definitie	Spanningsindicator arbeidsmarkt: aantal vacatures ten opzichte van aantal bij UWV ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (< half jaar ingeschreven). UWV
------------------	--

Het UWV berekent per kwartaal voor iedere arbeidsmarktregio de zogenaamde spanningsindicator. Dat wordt gedaan door het aantal openstaande vacatures te delen door het bekende, direct beschikbare arbeidsaanbod. Bij hoge uitzondering heeft UWV de resultaten op een lager schaalniveau aangeleverd: dat van de 071 regio. De tekorten op de arbeidsmarkt zijn met name vanaf eind 2017 toegenomen.

Krapte technische beroepen HR

Definitie	Spanningsindicator arbeidsmarkt, als voorgaande. Specifiek voor technische beroepen, enkel beschikbaar op niveau Holland Rijnland. UWV.
------------------	---

De tekorten in de techniek doen zich over de hele breedte voor. Er is een grote behoefte aan personeel in de procesindustrie: machinebouw- en monteurs, metaalbewerkers en elektrotechnisch ingenieurs. Maar ook in de bouw: elektriciens, loodgieters en schilders. De vraag gaat vooral uit naar mbo4 en mbo3 gekwalificeerden. Maar in de hoogconjunctuur tot eind 2019 kwamen ook lager gekwalificeerden aan emplooi. Het gaat in dat geval wel bijna zonder uitzondering om tijdelijke contracten.

Krapte zorg- en welzijn beroepen HR

Definitie	Spanningsindicator arbeidsmarkt, als voorgaande. Specifiek voor zorg- en welzijn beroepen, enkel beschikbaar op niveau Holland Rijnland. UWV.
------------------	---

In de zorg zit de grootste krapte bij de verpleegkundigen. En dan vooral de verpleegkundigen met een bijzondere specialisatie (intensive care, spoedeisende hulp, oncologie, et cetera). In de regel gaat het om beroepen op hbo werk- en denkniveau. De vraag naar mbo-verpleegkundigen met een niveau 4 kwalificatie is ook hoog. Maatschappelijk werkers en psychologen hebben meer moeite een baan te vinden.

Krapte pedagogische beroepen HR

Definitie	Spanningsindicator arbeidsmarkt, als voorgaande. Specifiek voor pedagogische beroepen, enkel beschikbaar op niveau Holland Rijnland. UWV.
------------------	---

De vraag naar hbo-geschoold onderwijspersoneel doet zich over de hele linie voor. De grootste krapte zit echter in het basis- en voortgezet onderwijs. In Amsterdam worden al tijdelijke sluitingen van basisscholen aangekondigd door een gebrek aan docenten. Of het zover komt in de Leidse regio is onbekend. De instroom in het onderwijs neemt toe, maar de vraag is of dat tijdig soelaas biedt.

Instroom tekortsector techniek

Definitie	Geregistreerde hbo- en mbo4-studenten in sector techniek (DUO)
------------------	--

Het aantal aanmeldingen bij hbo-techniekopleidingen neemt sprongsgewijs toe. Vooral de life sciences gerelateerde opleidingen doen het goed. Op mbo-niveau valt de instroom nog steeds tegen. Na een dieptepunt in 2017 nemen de leerlingaantallen weer licht toe. Maar nog steeds noteren we ruim 200 minder mbo techniekstudenten op niveau 4 in vergelijking met 2015.

Instroom tekortsector zorg

Definitie	Geregistreerde hbo-studenten Verpleegkunde en andere zorg gerelateerde opleidingen. En geregistreerde aantal mbo-studenten verpleegkunde niveau 4.
------------------	--

De instroom in zorg-opleidingen neemt in het hele land toe, zo ook in de Leidse regio. Vooral de opleiding verpleegkunde laat zowel op hbo als mbo niveau een flinke groei zien. Tegenover dat positieve nieuws staat dat jaarlijks circa 10% van het zorgpersoneel de sector verlaat. Dat is meer dan in bijna welke sector dan ook. Naast salaris en arbeidsvoorwaarden wordt gewezen op de hoge systeemdruk als mede oorzaak van dit hoge verloop. Er wordt gewerkt aan minder regels via onder andere schrapsessies. Een daarmee samenhangende trend is de stijging van het opleidingsniveau in de zorg. Minder regels vergt een hoger kwalificatieniveau.

Instroom tekortsector onderwijs

Definitie	Geregistreerde hbo-studenten onderwijs (primair en voortgezet) (DUO)
------------------	--

Ook de instroom in onderwijsopleidingen neemt licht toe na een jarenlange daling. Vooral het aantal deeltijdstudenten aan de pabo opleiding neemt een vlucht. Deels zal het gaan om zogenaamde zij-instromers: personen voorheen werkzaam in een andere sector. Gezien de tekorten wordt de toegang tot het vak voor hen vereenvoudigt. Indien zij al beschikken over een hoger onderwijsdiploma kunnen zij direct aan de slag, en in deeltijd een diploma halen. De toenemende instroom blijft zeer welkom. De prognoses zijn dat de tekorten met name in de Randstad voorlopig blijven aanhouden.

Aantal mbo-leerbedrijven

Definitie	Door S-BB gecertificeerde leerbedrijven, geschikt voor mbo-stages en/of leerwerktrajecten
------------------	---

Ervaring die wordt opgedaan tijdens een stage verkleint het gat naar de arbeidsmarkt. De stagiair wordt voorbereid op het bedrijfsleven en kan aftasten of het vakgebied bij hem of haar past. Hiervoor is het van belang te weten hoeveel erkende leerbedrijven er zijn die studenten een stageplaats kunnen aanbieden. Er zijn enkel cijfers op mbo-niveau beschikbaar. Na gestage daling in de afgelopen jaren is het aantal leerbedrijven in het afgelopen jaar met ruim 300 gestegen. Dat er minder leerbanen zijn in 2019 ten opzichte van 2014 kan het gevolg zijn van de stijging van het aantal micro-ondernemingen. Voor zelfstandigen is het minder vanzelfsprekend om een stagiair te begeleiden.

Plaatsingen op een leerbaan of stageplaats (mbo)

Definitie	Aantal plaatsingen van mbo-studenten van september t/m februari (S-BB)
------------------	--

De methodiek van deze databron is flink gewijzigd ten opzichte van de vorige Index. Dat leidt tot een aanmerkelijk ander resultaat. Waar voorheen sprake was van een flinke daling vertoont de indicator nu een kleine plus. De dataleverancier S-BB kan het grote verschil niet verklaren, maar verzekert dat de nieuwe datareeks betrouwbaar en daarmee index-proof is. We houden de indicator voorlopig in stand maar houden een vinger aan de pols.

Aandeel mbo studenten met niveau 4

Definitie	Percentage studenten op mbo niveau 4 ten opzichte van totaal aantal mbo-studenten (DUO)
------------------	---

Een kennisregio als 071 oefent een grote druk uit op het competentieniveau van jonge mensen. Landelijk geldt een mbo2 opleiding als startkwalificatie op de arbeidsmarkt. Het gewenste entreeniveau beweegt zich in de praktijk naar niveau 3 en (vooral in kennisregio's) niveau 4 toe. Oftewel de voltooide vakman/vakvrouw met voldoende communicatieve en digitale vaardigheden (21st century skills) in staat om zelf structuur aan te brengen in het werk. In de Leidse regio volgt ruim de helft van alle mbo-studenten een opleiding op niveau 4. Dat aantal is in de afgelopen periode gestaag gegroeid.

Personen zonder startkwalificatie

Definitie	Percentage personen zonder startkwalificatie (laagopgeleiden) ten opzichte van beroepsbevolking, CBS.
------------------	---

Landelijk wordt een mbo 2 kwalificatie gezien als de minimaal benodigde opleidingsentree voor de arbeidsmarkt. In de regel hebben lager gekwalificeerden grote moeite een positie op de arbeidsmarkt te verwerven. Velen zijn afhankelijk van tijdelijke baantjes en flexcontracten, zover zij emplooi kunnen vinden. In een kennisregio als 071 verschuift het niveau van de startkwalificatie naar niveau 3 en in diverse sectoren zelfs niveau 4. De regio telt in totaal circa 26.000 volwassen personen zonder startkwalificatie, ongeveer 17% van de totale beroepsbevolking. Landelijk is het percentage 20.5%.

Toegankelijkheid en verblijfsklimaat

Het thema 'toegankelijkheid en verblijfsklimaat' is in deze Index opgebouwd uit zeven verschillende parameters. We meten per parameter de groei of daling ten opzichte van het basisjaar 2014 en drukken dit in indexcijfers uit. De scores van de gewogen parameters tellen we bij elkaar op om te komen tot het algehele indexcijfer voor het thema.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toegankelijkheid en verblijfsklimaat	100	103	96	95	96	95

De oude verzamelmand 'vestigingsklimaat' is in de nieuwe opzet van de Index verdeeld over twee afzonderlijke thema's. De meer economische kengetallen zijn verplaatst naar het thema 'Werkgelegenheid en bedrijvigheid'. In dit thema 'toegankelijkheid en verblijfsklimaat' zoomen we in op een aantal randvoorwaardelijke aspecten die de vestigingskeuze voor personen en bedrijven beïnvloeden.

In eerdere edities van de Index hebben we gesproken over het zogenaamde 'clustereffect'. Een mix van vier factoren die de aantrekkingskracht van een regio bepalen: 1. de aanwezigheid van kennisinstellingen, 2. de intrede van jong talent, 3. werk om talent na diplomering te binden, 4. Een hoogstedelijk voorzieningenniveau voor de kritische hoogopgeleide stadsbewoners. Uit voorgaande indexresultaten moge duidelijk zijn dat het 'motortje' van vier factoren binnen 071 goed op gang is gekomen.

Naast deze vier essentiële 'clustervoorwaarden' kunnen we ook een aantal zachte vestigingsvoorwaarden aan toevoegen. In dit thema benoemen we vijf aspecten die eveneens een rol spelen bij vestiging.

- Veiligheid: lijkt vanzelfsprekend maar steeds meer steden en regio's staan onder druk van ondermijning en criminele, druggerelateerde netwerken (zie Amsterdam en Brabant). De aanwezigheid en zichtbaarheid van criminaliteit kan het verblijfsklimaat zeer negatief beïnvloeden.
- Toegankelijkheid van de woningmarkt: staat onder toenemende druk door stijgende prijzen. De opmars van Amsterdamse kopers en institutionele beleggers begint zeer zichtbaar te worden.
- Bereikbaarheid: per openbaar vervoer en met de auto. Ook deze staat onder stevige druk. Recent is Leiden nog genoemd als de stad met de meeste extra reistijd bij een autorit.
- Hoogstedelijk voorzieningenniveau. De kritische kenniswerkers stellen hoge eisen aan de beschikbare voorzieningen. Dat gaat verder dan alleen cultuur, sport of horeca. Ook de

beschikbaarheid van startersruimte, toegang tot krediet, aanzien van het centrum (niet te veel leegstand in de winkelstraten) of zelfs zoiets ongrijpbaars als tolerantie behoort daartoe.

- Kwaliteit van lager en voortgezet onderwijs; onder andere ook de beschikbaarheid van internationaal en/of meertalig onderwijs.

In deze Index hebben we voornamelijk op de eerste drie factoren stabiele cijferreeksen kunnen selecteren. Het aantal cijfers dat inzicht biedt op de laatste twee factoren is beperkter. We moeten ons voorlopig beperken tot één cijferbron op het vierde punt. Data over de kwaliteit van onderwijs blijken te instabiel en onbetrouwbaar.

De matige scores op dit thema hebben te maken met de woningmarkt en bereikbaarheid. De regio wordt steeds ontoegankelijker. Zowel in letterlijke zin door vastlopende wegen, als in meer figuurlijke zin door een oververhitte woningmarkt.

Op de volgende pagina staan de scores per parameter met daarbij een korte duiding. We starten iedere keer met een weergave van de gehanteerde definitie en een korte bronverwijzing. Vervolgens treft u links het indexcijfer met visuele weergave van de ontwikkeling. Parameters met een stijging van meer dan 2 indexpunten ten opzichte van het voorgaande jaar tonen een pijl naar boven. Een pijl omlaag betekent een daling van meer dan 2 indexpunten. Het ontbreken van een pijl duidt op geen of een minieme verandering van het indexcijfer.

Beperken criminaliteit

Definitie	Aantal door politie geregistreerde misdrijven (CBS)
-----------	---

Voor het eerst sinds jaren is het aantal geregistreerde misdrijven in de regio licht gestegen. De Leidse regio volgt daarmee de landelijke trend. Het is een trendbreuk met het beeld van de afgelopen paar decennia. De stijging is nog niet perse in het straatbeeld zichtbaar. De politie wijst erop dat de toename deels een resultaat kan zijn van andere wijze van registratie. Bovendien neemt vooral de minder zichtbare criminaliteit toe zoals online fraude en *sextortion* – afpersen van vooral minderjarigen met seksueel getinte beelden. De grote steden – Amsterdam voorop – laten wel een lichte stijging zien van geweldsmisdrijven. De impact van drugscriminaliteit laat zich daar steeds nadrukkelijker gelden. Daarnaast registreert de politie er meer overlast door verwarde personen. Het kan een voorspeller zijn van een nieuwe trend die ook de 071 regio gaat bereiken.

Toegankelijkheid koopwoningen

Definitie	Krapte-indicator van de koopappartementen-markt in de Leidse regio. De krapte-indicator wordt berekend door het aantal transacties in verhouding te zetten tot het aanbod aan koopappartementen. Bron: NVM, via De Leeuw Makelaardij.
-----------	---

De regio gedijt bij de permanente intrede van jong talent. De nieuwkomers hebben echter steeds meer moeite zich te vestigen in de regio door de oververhitte woningmarkt. Huur- en koopprijzen stijgen in een groot deel van het land, maar in kennissteden als Leiden in het bijzonder. In Leiden is de entree van Amsterdamse kopers en beleggers merkbaar. De stad wordt voor starters steeds minder toegankelijk. Dat is onder andere zichtbaar in Zuidwest, traditioneel de ideale startersmarkt in Leiden maar inmiddels voor velen onbetaalbaar. Deels verlegt de druk zich naar de regiogemeenten waar uitwijkende Leidenaren een plek proberen te bemachtigen.

Toegankelijkheid huurwoningen

Definitie	Gemiddelde huurprijs per m2 in Leiden (andere gemeenten niet beschikbaar)
-----------	---

De marktinformatie over de verhuurdersmarkt is beperkter. We moeten het in dit geval doen met de ontwikkeling van de gemiddelde huurprijs per vierkante meter in Leiden. De trend is vergelijkbaar, zij het minder extreem, met die van de kopermarkt. De toegankelijkheid van de Leidse woningmarkt staat onder stevige druk. In onder andere Amsterdam, Eindhoven en Utrecht nemen de prijsstijgingen inmiddels langzaam af. Het zou kunnen betekenen dat ook Leiden het absolute piekpunt begint te naderen.

Bereikbaarheid openbaar vervoer

Definitie	Aantal adressen binnen de regio bereikbaar met openbaar vervoer binnen 30 minuten vanaf centrale locaties in de zes gemeenten. Bron: Google Maps, bewerking Landscape.
------------------	--

Voor de eerste maal meten we in de Index de ov-bereikbaarheid binnen de regio. Vanaf zes centrale locaties in de Leidse regio meten we hoeveel adressen in 30 minuten bereikbaar zijn. Dat aantal neemt tussen 2018 – het eerst mogelijke meetmoment – en 2019 licht toe. Deels kan het een kwestie zijn van nieuwbouw, en dus meer adressen. Maar het aantal bereikbare adressen is hard gestegen dan het aantal nieuwe adressen. Het lijkt vooral een resultaat te zijn van frequentere lange-afstandslindiensten. Van Katwijk naar Leiden rijdt in de ochtendspits voortaan iedere 5 minuten een bus. En ook de frequentie op de lijn Leiden-Zoetermeer (via Zoeterwoude) is toegenomen naar een 5 minutendienst in de ochtend.

Autobereikbaarheid

Definitie	Combinatie van twee indicatoren: gemiddeld aantal autominuten tussen economische hotspots (Google Maps, bewerking Blaauwberg), en aantal bereikbare adressen binnen 30 minuten per auto (zes centrale locaties), tevens Google Maps, bewerking Landscape.
------------------	---

De autobereikbaarheid van de Leidse regio staat onder druk. Recent bleek nog uit rapportages van TomTom dat automobilisten in Leiden landelijk gezien de meeste vertraging hebben. Gemiddeld kan een automobilist 30% reistijd bijtellen. Deels is er sprake van een tijdelijke piek door de werkzaamheden aan de Rijnlandroute en verschillende bruggen. Maar het is ook een kwestie van simpelweg meer auto's op de wegen, zoals de volgende indicator laat zien.

Congestie autowegen

Definitie	De verkeerdrukke op diverse wegen (geen snelwegen) in de regio gemeten aan de hand van verkeerstellers (NDW en Gemeente Leiden).
------------------	--

Met behulp van verkeerslussen kan het aantal passerende voertuigen op veelgebruikte knooppunten worden gemeten. In 2019 noteren we ruim 650.000 passerende voertuigen op negen tellocaties. Dat is bijna 70.000 voertuigen meer dan in 2014. De toename doet zich over de gehele linie voor. Al schieten een aantal locaties eruit waaronder de Willem de Zwijgerlaan in Leiden.

Dichtheid horeca

Definitie	Aantal horeca vestigingen per 10.000 inwoners volgens CBS
-----------	---

In de vorige editie van de Index hebben we gewezen op het clustereffect bestaande uit vier factoren. 1. de aanwezigheid van kennisinstellingen, 2. de intrede van jong talent, 3. werk om talent na diplomering te binden, 4. Een hoogstedelijk voorzieningenniveau voor de kritische hoogopgeleide stadsbewoners. De aanwezigheid van voldoende horeca-opties is één van de vele vestigingsfactoren die een bijdrage levert aan dat laatste punt. De opmars van vooral daghoreca in de centra is onmiskenbaar. Het is een uitdrukking van een veranderende levensstijl. Minder spullen, minder bezit maar wel meer ontmoeting, luxe en beleving.

Werkgelegenheid en bedrijvigheid

Het thema 'werkgelegenheid en bedrijvigheid' is opgebouwd uit vijf verschillende parameters. We voegen tevens één proefindicator toe. Deze bevat relevante informatie, maar de parameter heeft zijn bronstabiliteit voor de Index nog niet bewezen. Op termijn is definitieve opname in de Index mogelijk. We meten per parameter de groei of daling ten opzichte van het basisjaar 2014 en drukken dit in indexcijfers uit. De scores van de gewogen parameters tellen we bij elkaar op om te komen tot het algehele indexcijfer voor het thema.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Werkgelegenheid en bedrijvigheid	100	103	105	113	121	127

De hoogconjunctuur heeft de seinen op dit nieuwe thema tot eind 2019 op groen gezet. De werkloosheid bevond zich in december vorig jaar op een historisch laagtepunt. En de werkgelegenheid is gestaag door blijven groeien.

Met die werkgelegenheid is wel iets opmerkelijks gebeurd. Het centrum van de regio (Leiden) heeft in relatieve zin veel meer banen erbij gekregen dan de randgemeenten. We signaleerden dit een aantal jaar geleden al in de Arbeidsmarkt Quicksan – een special bij de vierde editie van de Index071. Toen presenteerden we cijfers van 2010 en 2016. We kunnen nu het overzicht uitbreiden met de jaargang 2019. De cijfers zijn afkomstig uit het Bedrijvenregister Zuid-Holland en voor de overzichtelijkheid afgerond op honderdtallen.

	Banen 2010	Banen 2016	Banen 2019
Katwijk	22.100	21.200	23.300
Leiden	63.600	67.500	71.600
Leiderdorp	13.000	11.600	12.300
Oegstgeest	6.700	7.200	8.000
Voorschoten	6.000	5.700	6.900
Zoeterwoude	7.600	7.000	7.300
Totaal 071	119.000	120.200	129.500

Tussen 2010 en 2016 bleef de werkgelegenheid binnen 071 vrijwel stabiel. Achter die ogenschijnlijke stabiliteit gaat echter een imposante trend schuil: de verschuiving van de werkgelegenheid naar het centrum van de agglomeratie. Leiden en Oegstgeest tonen banengroei, tegenover werkgelegenheidsverlies in de andere gemeenten. In het geval van Leiden is dat des te bijzonder gezien het gebrek aan uitgeefbare ruimte. De stad zit propvol. Er is sprake van ruimteloze groei. In het geval van Oegstgeest is de banengroei goeddeels te danken aan de ontwikkelingen op het science park.

In de periode tussen 2016 en 2019 zijn de verliezen weer enigszins gecompenseerd. Katwijk en Voorschoten tellen weer meer banen dan in 2010. Leiderdorp en Zoeterwoude naderen dat punt, maar zijn er nog niet helemaal. De in de crisis ontstane verschillen tussen centrum en rand zijn echter nog geheel intact. Leiden en Oegstgeest hebben het aantal banen tussen 2010 en 2019 met 13% zien stijgen, de andere vier met slechts 2%. Zo gezien heeft de crisis diepe sporen achtergelaten in de structuuropbouw van de economie

Op de volgende pagina staan de scores per parameter met daarbij een korte duiding. We starten iedere keer met een weergave van de gehanteerde definitie en een korte bronverwijzing. Vervolgens treft u links het indexcijfer met visuele weergave van de ontwikkeling. Parameters met een stijging van meer dan 2 indexpunten ten opzichte van het voorgaande jaar tonen een pijl naar boven. Een pijl omlaag betekent een daling van meer dan 2 indexpunten. Het ontbreken van een pijl duidt op geen of een minieme verandering van het indexcijfer.

Totale werkgelegenheid

Definitie	Aantal door Bedrijvenregister Zuid-Holland getelde arbeidsplaatsen (inclusief zzp'ers, uitzendkrachten en payroll-constructies)
------------------	---

Het aantal arbeidsplaatsen in de Leidse regio is in het afgelopen jaar gestegen. We noteren ruim 3.800 arbeidsplaatsen extra ten opzichte van 2018. Een positieve noot ten opzichte van de voorgaande jaren is dat die groei in de gehele regio merkbaar is. In de crisisjaren – en de lange nasleep daarvan – verschoof de werkfunctie steeds nadrukkelijker naar het centrum. De stad Leiden bleef economisch groeien, de regiogemeenten leverden banen in (op Oegstgeest na). In de huidige hoogconjunctuur is de groei veel gelijkmatiger verdeeld.

Industriële werkgelegenheid

Definitie	Door Bedrijvenregister Zuid-Holland getelde arbeidsplaatsen in sector industrie en nutsvoorzieningen (sbi categorieën B, C, D en E).
------------------	--

In de statistiek is het steeds lastiger om de ontwikkeling van de industriesector in kaart te brengen. De oude sector-indelingen doen weinig recht aan de ontwikkelingen die zich in de sector voordoen. Het science park kan gezien worden als een modern, innovatief industrieel complex. Er worden met moderne technieken hoogwaardige producten ontwikkeld en vervaardigd. In de statistiek is dat vaak niet terug te zien. Het ene bedrijf is een 'zakelijk dienstverlener', een ander behoort wel weer tot de industrie. Het maakt het duiden van de ontwikkelingen steeds lastiger.

Wel zichtbaar is dat Katwijk tegen de regiotrend in een kleine plus laat zien. Het kan een teken zijn van de langzame terugkeer van de ambachtelijke industrie, die in de nasleep van de crisis veel klappen heeft gehad.

Werkgelegenheid zakelijke dienstverlening

Definitie	Door Bedrijvenregister Zuid-Holland getelde arbeidsplaatsen in sector 'zakelijke diensten' (sbi categorieën M en N).
------------------	--

Het verloop van de zakelijke dienstverlening is deels vergelijkbaar met dat van de hoogtechnologische bedrijvigheid. De bedrijven die behoren tot de laatste categorie vallen eveneens onder de brede categorie 'zakelijke dienstverlening'. De daling is bij deze indicator minder sterk door de stabiele onderlaag aan regulier zakelijk dienstverleners die ditmaal ook worden meegerekend. Denk aan makelaars, accountants, advocaten en adviesbureaus.

Werkloosheid

Definitie	Het gemiddelde werkloosheidspercentage van de zes gemeenten
------------------	---

Het aantal werklozen is zowel landelijk als regionaal historisch laag. In de huidige hoogconjunctuur komen de meeste werkzoekenden snel aan een baan. Datgene wat overblijft bestaat uit frictiewerkloosheid – 'in between jobs' – en een kleiner bestand aan langdurig werklozen. De laatste groep is over het algemeen lastig bemiddelbaar naar werk. Door ontbrekende diploma's en vooral persoonlijke problematiek (gezondheid, schulden, levensincidenten). Het voorlopige laagtepunt lijkt dit jaar echt bereikt zeker gezien de huidige uitzonderlijke tijden.

Bruto regionaal product

Definitie	<i>De gerealiseerde toegevoegde waarde in miljoenen euro's binnen de regio Leiden en Bollenstreek – niet beschikbaar op niveau Leidse regio. CBS.</i>
------------------	---

De hoogte van het bruto regionaal product zegt iets over het verdienvermogen van de regio. Het BRP staat in verhouding tot wat in de bedrijfseconomie tot de winst wordt gerekend. In de regio Leiden en Bollenstreek – verder inzoomen is niet mogelijk – wordt met ieder gewerkt uur gemiddeld 56 euro verdiend. Ter vergelijking: in Drenthe is dat € 47, in Oost-Zuid-Holland (Alphen, Gouda e.o.) is het € 51 en in de Amsterdamse regio € 77.

Proefindicator

Aandeelwaarden beursgenoteerde bedrijven

Definitie

Gecombineerde aandeelwaarde van acht beursgenoteerde bedrijven in de Leidse regio (Airbus, Astellas, Avery Denisson, Brill, Galapagos, Heineken, Johnson&Johnson en Pharming Group). Beurs.nl

Als proefindicator brengen we de gecombineerde aandeelwaarde van 8 beursgenoteerde bedrijven actief in de 071 regio in kaart. Het is een zeer indicatieve parameter: de relatie tussen beurskoersen en reële lokaal economische groei is zeer beperkt. De indicator zegt vooral het nodige over het vertrouwen van investeerders in deze grote bedrijven met een bijzondere regionale positie. We blijven de koersen volgen om te bezien of we er lokale analyses aan kunnen verbinden.

Regiomarketing

Het thema 'regiomarketing' is opgebouwd uit acht verschillende parameters. We voegen tevens één proefindicator toe. Deze bevat relevante informatie, maar de parameter heeft zijn bronstabiliteit voor de Index nog niet bewezen. Op termijn is definitieve opname in de Index mogelijk. We meten per parameter de groei of daling ten opzichte van het basisjaar 2014 en drukken dit in indexcijfers uit. De scores van de gewogen parameters tellen we bij elkaar op om te komen tot het algehele indexcijfer voor het thema.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Regiomarketing	100	103	108	109	113	116

In termen van regiomarketing kan 2019 als een succesjaar worden gezien. In het afgelopen jaar zijn een aantal mooie resultaten bereikt.

- Leiden heeft zich veel nadrukkelijker als congresstad weten te ontwikkelen. In het afgelopen jaar telde de stad een absoluut recordaantal congresdeelnemers. Het is een pay-off van lange termijn visie en vasthoudendheid. In 2015 is gestart met een ambassadeursnetwerk van onder andere professoren met het doel meer congressen naar Leiden toe te halen. Tachtig procent van het huidige congresbezoek is direct herleidbaar tot dit ambassadeursnetwerk. De extreme groei zal naar verwachting iets afvlakken. Bovendien is een bekende stelregel dat er meer congressen plaatsvinden in oneven jaren. De grote uitzondering wordt 2022. In dat jaar is Leiden officieel de European City of Science. In dat kader zullen diverse congressen en academische presentaties in de gehele stad plaatsvinden. Een groot evenement dat bijdraagt aan het imago van Leiden als kennisstad – en 071 als kennisregio – met bovendien een zekere economische spin-off door de vele bezoekers.
- Het aantal museabezoekers nadert mogelijk een recordhoogte, mede door de heropening van de Lakenhal en Naturalis in het afgelopen jaar. In termen van museabezoek nadert Leiden zelfs de landelijke top 3, en kan het de grote steden Utrecht en Rotterdam wel eens voorbij gaan streven. Niet alle bezoekersaantallen zijn bij verschijnen van deze Index al bekend waardoor we het voorlopig met schattingen moeten doen.
- Nog meer goed nieuws uit diezelfde hoek: het Boerhaave museum is verkozen tot European Museum van 2019, de oudste en meest prestigieuze museumprijs van Europa. Een bijzondere prestatie voor een museum ter grootte van het Boerhaave. De laatste Nederlandse winnaar was het Rijksmuseum in 2015.
- Leiden Marketing heeft de prijs gewonnen van beste citymarketingorganisatie van het land. De wijze waarop een aantal grotere campagnes ('Jonge Rembrandtjaar, Pilgrim Father's year, T-rex Trix en Leiden 2022 European City of Science) onderdeel zijn gemaakt van een groter verhaal wordt vooral geprezen.

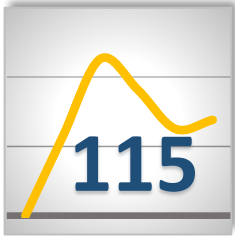
We bezien Regiomarketing in deze Index071 overigens breder dan alleen de toeristische marketing. De deskundigen houden het erop dat regiomarketing een zaak is van het aantrekken en binden van vier soorten doelgroepen.

- Bewoners; zeker voor een passantenregio als 071 een bijzondere asset. De duizenden personen die jaarlijks naar de regio verhuizen zijn de beste ambassadeurs mogelijk. Zelfs – of misschien zelfs juist - wanneer zij na enkele jaren weer vertrekken. Zij zullen het merk 'Leiden' en de Leidse regio verder brengen in hun eigen netwerk. Met toekomstige nieuw-vestigers of toeristisch bezoek tot gevolg. Los daarvan leggen de bewoners een belangrijke onderlaag in de lokale economie. Zij zijn de belangrijkste afnemers van winkels, horeca, cultuur, sport, wellness en tal van andere faciliteiten.
- Bedrijven; het is de kunst om een regio niet alleen te profileren als een prettige plek om te bezoeken, maar tevens om er te investeren. De wijze waarop het science park en de Leidse binnenstad actief bedrijven en investeerders acquireren is feitelijk een vorm van regiomarketing. Met in potentie een bijzonder grote impact, die de meerwaarde van toeristisch bezoek kan overtreffen.
- Kenniswerkers: het bijzondere, hooggekwalficeerde en specialistische talent dat een regio nodig heeft om te excelleren. Regio's staan onderling in heftige concurrentie om dit schaarse talent binnen te halen en te binden. Een eigen Expat Centre behoort tot de standaard toerusting om daarin effectief te opereren. Een aanzienlijk deel van het hoogopgeleide talent komt tegenwoordig van over de grenzen.
- Bezoekers; daarmee bedoelende zowel de zakelijke bezoekers – denk onder andere aan congresdeelnemers – als toeristische bezoekers.

De in dit thema opgenomen indicatoren zijn zorgvuldig geselecteerd en hebben allen een link met één van de vier doelgroepen.

Op deze en volgende pagina's staan de scores per parameter met daarbij een korte duiding. We starten iedere keer met een weergave van de gehanteerde definitie en een korte bronverwijzing. Vervolgens treft u links het indexcijfer met visuele weergave van de ontwikkeling. Parameters met een stijging van meer dan 2 indexpunten ten opzichte van het voorgaande jaar tonen een pijl naar boven. Een pijl omlaag betekent een daling van meer dan 2 indexpunten. Het ontbreken van een pijl duidt op geen of een minieme verandering van het indexcijfer.

Nieuwkomers 071 regio

Definitie	Aantal nieuw gevestigde personen in de zes gemeenten inclusief migratie (CBS).
	Het aantal personen dat zich vestigt in de regio is licht toegenomen ten opzichte van voorgaand jaar. Vooral het aantal personen dat van een buitenlands adres naar de 071 regio toekomt blijft stijgen. Ten opzichte van 2016 en 2017 is het aantal nieuwkomers wel iets minder geworden. In die jaren verwelkomde alle gemeenten iets meer nieuwkomers onder andere door de oplevering van diverse nieuwbouwprojecten.

Aantal internationals

Definitie	Bewoners met Europese, Amerikaanse, Chinese en Japanse nationaliteit (CBS)
	Het aantal internationals – ook wel expats – blijft gestaag groeien. Het beeld van de klassieke expat – een compound bewoner met royaal salaris – is goeddeels achterhaald. De meeste migranten melden zich als gewone inwoners en maken ‘gewoon’ gebruik van reguliere voorzieningen. Dat zien we onder andere terug in het basisonderwijs en de kinderopvang waar groepen van kleur verschieten en Engels als tweede voertaal steeds normaler wordt. De grootste groepen internationals zijn achtereenvolgens de Polen, Britten, Duitsers en Italianen. De groep die het snelst groeit zijn de Chinezen. Op termijn komen daar mogelijk de Indiërs bij – in andere steden als Eindhoven melden zij zich in grote aantallen.

Overnachtingen bezoekers

Definitie	Aantal geregistreerde overnachtingen bij Leidse logiesaccommodaties (BSGR)
	Het aantal overnachtingen is weer gestegen. Minder explosief dan voorgaande jaren maar nog steeds een stijging. In de komende periode zal deze parameter zich waarschijnlijk verder ontwikkelen onder invloed van meer zakelijke bezoekers en congressen in de stad. Een explosieve stijging wordt verwacht als Leiden in 2022 de European City of Science is. Het ‘Amsterdam’ scenario met extreme toeristische drukte lijkt vooralsnog niet op Leiden of de regio van toepassing.

Bezoekers Leidse musea

Definitie	Aantal verkochte entreekaarten bij negen grootste musea
Geen indexopname in 2019	De verwachting is dat het aantal museabezoekers in het afgelopen jaar flink is gestegen. Door de heropening van de Lakenhal en – het hoofdgebouw van – Naturalis. De exacte cijfers zijn nog niet beschikbaar, schattingen circuleren dat het aantal bezoekers op 1,3 miljoen kan uitkomen.

Werkgelegenheid culturele en recreatieve sector

Definitie	Aantal werkzame personen in de sector cultuur, sport en recreatie. Bedrijvenregister Zuid-Holland.
-----------	--

Deze nieuwe indicator geeft een indicatie van de omvang van de bezoekerseconomie. Deze is in de afgelopen jaren flink gestegen. De grootste groei is afkomstig uit Leiden en Oegstgeest. In het laatste geval heeft dat te maken met de opening van het zakenhotel op het science park.

Bezoekers VVV kantoor + digitaal

Definitie	Aantal bezoekers VVV locatie Stationsweg Leiden, plus het aantal websitebezoekers visitleiden.nl Bron, Leiden Marketing.
-----------	--

Met het opleven van de economie en de toename van het internationale vluchtverkeer neemt het aantal toeristische bezoekers in vrijwel alle steden in ons land toe. Het bezoek aan de VVV in Leiden geeft een grove indicatie van de omvang van de toeristische groei in de Leidse regio. De belangrijkste doelgroepen die zich melden bij het VVV kantoor zijn 071-bewoners (25%), andere binnenlandse bezoekers (34%), Duitsers (10%), Engelsen (7%), Belgen (6%) en Amerikanen (4%).

Inschrijvingen Expat Centre

Definitie	Definitie Het aantal expats wat zich inschrijft bij het expatcentre.
------------------	--

De aanwezigheid van een Expat Centre behoort inmiddels tot de basisuitrusting van kennisregio's als 071. De Expat Centra hebben zich bewezen als onderdeel van de benodigde infrastructuur. Het is de plek waar internationals terecht kunnen met vragen, en waar services aan bedrijven kunnen worden georganiseerd. De basis van een Expat Centre is overheidsdienstverlening: vergunningverlening door de IND (door niet EER-burgers) en inschrijving in de basisadministratie van de gemeente. Het Leidse Expatcentre is in dat opzicht gemankeerd. Het IND-punt ontbreekt.

Score 071 gemeenten op 'lijstjes'

Definitie	Gemiddelde score van 071 gemeenten op diverse rankings (o.a. Elsevier en Atlas van Gemeenten)
------------------	---

Dit jaar is de regio als geheel iets gezakt op de verschillende ranglijsten. Niettemin zijn de scores nog steeds zeer behoorlijk. Oegstgeest en Voorschoten circuleren al jaren in of rondom de top 10 van beste woongemeenten. De misdaadmeter rapporteert relatief weinig incidenten in de regio. En Leiden scoort steeds hoger op woonaantrekkelijkheid-indicatoren in het overzicht van de vijftig grootste gemeenten van het land.

Proefindicator Wetenschappelijke congressen

Definitie	Aantal georganiseerde congresdagen in Leiden maal het aantal deelnemers (een congres van 200 deelnemers verspreid over drie dagen telt voor 600 congresdeelnemersdagen). Bron, Leiden Marketing.
------------------	--

De groei in wetenschappelijke congressen drukken we uit in 'congresdeelnemersdagen' (ccd): de som van deelnemers en aantal congresdagen. Het aantal ccd is in de afgelopen periode gigantisch gestegen. Van een krappe 10.000 naar ruim 36.000. De extreme groei doet zich vooral in het afgelopen jaar voor. De pay-off van het ambassadeursnetwerk gestart in 2015. Bij stabilisatie van de indicator kan hij worden opgenomen in de reguliere index, huidige opname zou het verloop van de algehele index al teveel beïnvloeden.

Sustainability

Het thema 'sustainability' is opgebouwd uit zeven verschillende parameters. We voegen tevens één proefindicator toe. Deze bevat relevante informatie, maar de parameter heeft zijn bronstabiliteit voor de Index nog niet bewezen. Op termijn is definitieve opname in de Index mogelijk. We meten per parameter de groei of daling ten opzichte van het basisjaar 2014 en drukken dit in indexcijfers uit. De scores van de gewogen parameters tellen we bij elkaar op om te komen tot het algehele indexcijfer voor het thema. Dit jaar komen we uit op een indexscore van 102.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Sustainability	100	100	99	98	102	102

Duurzaamheid is een vaste waarde geworden in het lokaal economische debat. De doelstellingen zijn duidelijk: het reduceren van de uitstoot van schadelijke gassen, het beperken van de afvalstroom, het stimuleren van klimaatneutrale energieopwekking en faciliteren van de overstap naar duurzamere vervoersmiddelen.

De tijd dat 'milieu' enkel als hindermacht werd gezien is goeddeels verleden tijd. De acceptatie dat investeren in duurzame oplossingen noodzakelijk en zelfs lucratief kan zijn is steeds meer algemeen geworden in het bedrijfsleven. Een deel van de landbouwsector mogelijk uitgezonderd. Geld vrijmaken voor groene oplossingen wordt in het bedrijfsleven nadrukkelijk gezien als een reguliere bedrijfsinvestering. Kosten en baten worden tegen elkaar afgewogen zoals bij iedere ander bedrijfsbesluit. Het mainstream worden van 'groen' draagt bovendien bij aan de betaalbaarheid van groene oplossingen. De keuze voor duurzaamheid is daarmee steeds minder een kwestie van moraliteit geworden. Het is een economische afweging geworden.

In de Leidse regio is duurzaamheid als vanzelfsprekend een zeer actueel thema. Om een idee te krijgen van de lokale agenda noemen we vier initiatieven in het bijzonder.

- De Leidse regio heeft zich in 2019 aangesloten bij de landelijke coöperatie Cirkelstad. Een kennisnetwerk gewijd aan 'circulair bouwen'. Anders gezegd, het bouwen zonder afval of reststromen. Het is onderdeel van een regionaal streven naar een circulaire economie. De bouw is als grootverbruiker van materiaal en grondstoffen een belangrijke sector in dat geheel. De Gemeente Leiden heeft in datzelfde kader zichzelf ten doel gesteld om in 2030 alle gemeentelijke aanbestedingen circulair te laten zijn.
- In 2018 hebben alle gemeenten in de regio Holland Rijnland – waaronder de gehele Leidse regio - het convenant aardgasvrij getekend. Dat houdt in dat in principe alle nieuwe woningen niet meer worden aangesloten op het gasnetwerk. Katwijk heeft binnen datzelfde thema in 2018 een aanvraag gedaan om deel te nemen aan het landelijke project "proeftuin aardgasvrij".

- Rondom het Leidse stationsgebied wordt gewerkt aan de ‘duurzaamste kilometer’ van het land. Aan de hand van zes cases wordt gewerkt aan innovatie, duurzame oplossingen voor het hoogstedelijke gebied. De uitgewerkte cases dienen als voorbeeld voor ontwikkelingen elders in de regio. Het gaat om de volgende cases: zonne-energie, afwatering tijdens piekbuien, geen afval meer, meer divers groen in het gebied, met duurzame energie de gebouwen verwarmen en afkoelen en tot slot het gebruik van duurzame mobiliteit stimuleren.

In het nieuwe thema ‘sustainability’ meten we de voortgang binnen de regio op een aantal algemene doelstellingen. In algemene zin geldt dat steden en regio’s die zich toeleggen op een leidende rol in de energie- of circulaire transitie een voorsprong in vestigingsklimaat hebben. Niet alleen vanwege profilering met een maatschappelijk relevant thema, maar ook omdat zo’n voorloperrol bedrijvigheid, onderzoek, kennis en investeringen aantrekt.

De motivatie dat we ons beperken tot de hoofdlijn heeft ook te maken met het beperkt aantal statistische bronnen. Het veld van lokale duurzaamheidsstatistieken is volop in ontwikkeling maar bevindt zich nog in een embryonale status. We kunnen de komende jaren nog veel meer, en veel betere cijfers op dit thema verwachten. Tot die tijd doen we het met de huidige set. Daar zit op zich al een heleboel informatie in, zij het dat een aantal cijfers slechts met enige vertraging beschikbaar zijn.

Op de volgende pagina staan de scores per parameter met daarbij een korte duiding. We starten iedere keer met een weergave van de gehanteerde definitie en een korte bronverwijzing. Vervolgens treft u links het indexcijfer met visuele weergave van de ontwikkeling. Parameters met een stijging van meer dan 2 indexpunten ten opzichte van het voorgaande jaar tonen een pijl naar boven. Een pijl omlaag betekent een daling van meer dan 2 indexpunten. Het ontbreken van een pijl duidt op geen of een minieme verandering van het indexcijfer.

Beperken huishoudelijk afval

Definitie	Aantal kilo's huishoudelijk afval per inwoner, CBS.
------------------	---

De afvalstromen zijn tot nog toe enkel op het niveau van huishoudens beschikbaar. We meten de totale hoeveelheid afval onafhankelijk van de wijze van inzameling. Het meten van alleen de hoeveelheid restafval heeft betrekkelijk weinig zin. Recent zijn Leiden en Leiderdorp overgestapt op een modaliteit van na-scheiding. Dat betekent meer restafval, maar ook efficiëntere machinale scheiding. Bedrijfsafval wordt op bovenregionaal niveau door particuliere bedrijven opgehaald. Cijfers zijn er niet van beschikbaar. Het aantal kilo's huishoudelijk afval is in de afgelopen periode licht afgenomen wat leidt tot een stijging van het indexcijfer.

CO2 uitstoot

Definitie	Uitstoot in tonnen CO2 van de gebouwde omgeving, verkeer en vervoer (excl. snelwegen), industrie en energie-opwekking
------------------	---

De Klimaatmonitor deduceert aan de hand van verschillende bronnen de CO2 uitstoot per gemeente. Voor de bepaling van het resultaat wordt onder andere gekeken naar meterstanden, autogebruik, gebruik van hernieuwbare energie en aanvullend gebruik van fossiele brandstoffen. De uitkomst van de rekensom is een schatting met een relatief hoge betrouwbaarheid.

De CO2 uitstoot van de gebouwde omgeving (woningen en bedrijven, goed voor 70% van de totale uitstoot) neemt gestaag af. De toename van het autoverkeer (14% totale uitstoot) heeft een drukkend effect op de CO2 uitstoot.

Beperken gasverbruik

Definitie	Het totale gasgebruik in de regio gemeten in m3, bron: CBS.
------------------	---

De landelijke doelstelling is geen gasverbruik meer in 2050. In navolging van deze doelstelling hebben de Holland Rijnland gemeenten zich vanaf 2018 gecommitteerd aan het convenant aardgasvrij. Voorlopig is nog sprake van een lichte stijging van het gasgebruik. In de toekomst mag verwacht worden dat de trend gekeerd wordt.

Percentage hernieuwbare energie

Definitie	Het percentage van hernieuwbare energie. Dit is wind en zonne-energie en vooral op biomassa.
------------------	--

Ieder jaar brengt de Klimaatmonitor in kaart hoeveel energie er op duurzame wijze wordt opgewekt. De meetwijze is nog erg grofmazig. Aan de hand van landelijke en provinciale gegevens wordt een schatting gegeven van het percentage hernieuwbare energie. In de toekomst wordt mogelijk meer lokale informatie aan de dataset toegevoegd om de betrouwbaarheid te vergroten.

We meten de groei door per tiende procent winst/verlies een indexpunt toe te kennen.

Openbaar vervoer gebruik

Definitie	Aantal in- en uitstappende treinreizigers op een gemiddelde werkdag op stations Leiden Centraal, Leiden Lammenschans, De Vink en Voorschoten (Treinreiziger.nl) en het aantal in- en uitstappende busreizigers op Leiden Centraal.
------------------	--

Het gebruik van openbaar vervoer blijft toenemen. Deels heeft dat te maken met de groei in aantal banen, inwoners en studerenden. Meer personen en een grotere economie leiden tot meer vervoersbewegingen. Anderzijds kan het ov worden gezien als een duurzaam alternatief voor autogebruik. De twee redenen voor de toename van ov-gebruik lopen dwars door elkaar heen en zijn niet goed uiteen te halen. In algemene zin kunnen we de groei van het ov-gebruik zien als een positief signaal voor de regio.

Fietsgebruik

Definitie	Aantal passerende fiets- en bromfietsen op in- en uitgaande fietspaden van Leiden. Gemeente Leiden.
------------------	---

In de vorige index is uitgebreid stilgestaan bij het aantal fietsers stad in en uit, inclusief een kaartoverzicht. We beperken ons nu tot de hoofdlijn. We zien een lichte daling in het afgelopen jaar.

Proefindicator Elektrische auto's

Definitie

Aantal geregistreerde (volledig) elektrische personenauto's en bedrijfsauto's. Bron, Klimaatmonitor.

Het aantal elektrische auto's in onder invloed van diverse stimuleringsregelingen flink gestegen in de afgelopen jaren. De groei is onstuimig, maar in het licht van de omvang van de ambitie is nog meer nodig. In de Leidse regio is krap 1% van het totale voertuigenpark volledig elektrisch aangedreven.

Proefindicator Zonnestroom

Definitie

Vermogen geregistreerde zonnepanelen in kWpiek, bron Klimaatmonitor.

Steeds meer bewoners en bedrijven gaan over tot het opstellen van zonnepanelen. Het totale vermogen aan zonnestroom stijgt explosief. Dat vertaalt zich in beperkte mate terug in het percentage hernieuwbare energie. Dat heeft mede te maken met de wijze van meten van de indicator hernieuwbare energie (zie hiervoor).

Bijlagen

1 Bronnen en tabeloverzicht

Globale overzicht

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kenniseconomie	100	104	107	109	111	115
Innovatie en ondernemerschap	100	106	110	112	120	132
Onderwijs en arbeidsmarkt	100	100	102	102	99	103
Toegankelijkheid en verblijfsklimaat	100	103	96	95	96	95
Werkgelegenheid en bedrijvigheid	100	103	105	113	121	127
Regiomarketing	100	103	108	109	113	116
Sustainability	100	100	99	99	102	102
Index071	100	103	105	107	110	115

Kenniseconomie

Parameters	Bron	2014	2017	2018	2019
Werkgelegenheid bij life science bedrijven	Bedrijvenregister Zuid-Holland	100	108	110	115
Aantal life science bedrijven	Bedrijvenregister Zuid-Holland	100	132	134	142
Verworven onderzoeksbudget kennisinstellingen / grote bedrijven ⁴	Jaarverslagen	100	109	114	.
Internationaal academische reputatie	Diverse rankings ⁵	100	103	101	101
Aantal studenten Life Sciences en hoogtechnologisch gerelateerde opleidingen	DUO	100	113	118	123
Proefindicator Werkgelegenheid hoogtechnologische bedrijven	Bedrijvenregister Zuid-Holland	100	101	80	90
Proefindicator Werkgelegenheid in topklinische zorg	Bedrijvenregister Zuid-Holland	100	102	102	106
Kenniseconomie		100	109	111	115

⁴ LUMC, Universiteit Leiden, Johnson&Johnson, Galapagos, ..

⁵ Totaalscores op ranglijsten: QS World Ranking, Leiden Ranking, Shanghai Ranking en Times Higher Education.

Innovatie en ondernemerschap

Parameters	Bron	2014	2017	2018	2019
Aantal starters	Kamer van Koophandel	100	105	126	141
Aantal micro-ondernemingen	Kamer van Koophandel	100	121	128	138
Aantal hoogopgeleiden	CBS	100	102	108	120
Aantal studenten MBO4, Hogeschool en Universiteit Leiden	DUO en MBO Rijnland	100	113	116	121
Aantal internationale studenten	Nuffic	100	141	166	.
Proefindicator Snel groeiende bedrijven	CBS	100	117	135	.
Proefindicator Patenten en octrooien	Patentscope	100	146	77	125
Ondernemerschap en jong talent		100	112	120	132

Onderwijs en arbeidsmarkt

Parameters	Bron	2014	2017	2018	2019
Aantal leerbedrijven	S-BB	100	94	83	92
Aantal plaatsingen op een leerbaan of stageplaats	S-BB	100	102	104	.
Percentage mbo niveau 4 studenten (t.o.v. totaal)	DUO	100	109	112	115
Instroom tekortsector zorg	DUO en MBO Rijnland	100	128	130	151
Instroom tekortsector onderwijs	DUO	100	97	104	116
Instroom tekortsector techniek	DUO en MBO Rijnland	100	108	115	118
Percentage laagopgeleiden	CBS	100	91	103	104
Krapte arbeidsmarkt 071	UWV	100	100	90	88
Krapte technische beroepen HR	UWV	100	95	79	77
Krapte zorg en welzijn beroepen HR	UWV	100	100	93	91

Krapte pedagogische beroepen HR	UWV	100	100	93	88
Onderwijs en arbeidsmarkt		100	102	99	103

Toegankelijkheid en verblijfsklimaat

Parameters	Bron	2014	2017	2018	2019
Aantal misdrijven	CBS	100	123	134	129
Krapte-indicator koopappartementen	NVM, via De Leeuw	100	48	42	44
Krapte huurwoningen – prijs huurper m2 in Leiden	Pararius	100	88	83	79
Aantal adressen bereikbaar binnen 30 minuten met openbaar vervoer	Landscape	100	100	100	104
Autobereikbaarheid	Blaauwberg via Google Maps en Landscape	100	96	96	95
Congestie op de wegen	NDW en Gemeente Leiden	100	92	94	89
Dichtheid horeca	CBS	100	108	113	114
Vestigingsklimaat		100	95	96	95

Werkgelegenheid en bedrijvigheid

Parameters	Bron	2014	2017	2018	2019
Totale werkgelegenheid	Bedrijvenregister Zuid-Holland	100	105	105	109
Werkgelegenheid industrie	Bedrijvenregister Zuid-Holland	100	107	107	103
Werkgelegenheid zakelijke dienstverlening	Bedrijvenregister Zuid-Holland	100	102	98	101
Werkloosheidspercentage	CBS	100	146	188	209
Bruto regionaal product	CBS	100	103	108	.
Proefindicator Aandeelwaarde beursgenoteerde bedrijven	Beurs.nl	100	139	145	164
Werkgelegenheid en bedrijvigheid		100	113	121	127

Regiomarketing

Parameters	Bron	2014	2017	2018	2019
Aantal gevestigde personen	CBS	100	118	113	114
Aantal expats	CBS	100	111	114	119
Aantal overnachtingen in logiesaccommodaties	BSGR	100	118	119	.
Aantal bezoekers Leidse musea	Leiden Marketing	100	95	79	.
Werkgelegenheid culturele en recreatieve sector	CBS	100	113	122	131
Bezoekers VVV en Visitleiden.nl	Leiden Marketing	100	127	141	.
Inschrijvingen in Expat Centre	Leiden Marketing	100	100	98	.
Score 071 gemeenten op diverse ranglijsten	Elsevier, Atlas van Gemeenten e.a. ⁶	100	110	112	110
Proefindicator Congresdeelnemersdagen	Leiden Marketing	100	146	167	353
Regiomarketing		100	108	113	113

Sustainability

Parameters	Bron	2014	2017	2018	2019
Beperking afvalstroom	CBS	100	99	98	.
Beperking CO2 uitstoot	Klimaatmonitor	100	105	.	.
Percentage hernieuwbare energie	Klimaatmonitor	100	102	.	.
Beperking gasgebruik	CBS	100	97	96	.
Aantal in- en uitstappende trein- en busreizigers	Treinreiziger.nl en Arriva	100	108	111	.
Fietsgebruik	Gemeente Leiden	100	109	114	112
Aantal elektrische auto's	Klimaatmonitor	100	101	101	102
Proefindicator Gebruik zonnestroom	CBS	100	306	458	.
Sustainability		100	99	102	102

⁶ Elsevier Beste Woongemeente, Atlas van Gemeenten en Misdaadmeter

2 Deelnemers regiopanel

Jasmijn Bongers	Economie071
Joost Bruggeman	MBO Rijnland
Joke Busschots	Economie071
Niels Dekker	Gemeente Leiden
Ellen Dijkstra	Gemeente Leiden
Lucien Geelhoed	Leiden Marketing
Paul Joosten	Kuijpers PHF Services
Wim de Leeuw	De Leeuw makelaardij
Arnoud Nierop	Gemeente Leiden
Theo Noordman	Innovation Quarter
Nico Tates	Ondernemend Leiden
Frank Verduijn	UWV